

Udvalget for Fødevarer, Landbrug og
Fiskeri (2. samling)
FLF alm. del - Bilag 149
Offentligt

norden

Nordisk Råd

Store Strandstræde 18

DK-1255 København K

Tel +45 3396 0400

Fax +45 3311 1870

nordisk-rad@norden.org

www.norden.org

Til

Folketingets Fødevareudvalg
Folketinget
Christiansborg
1240 København K

J. nr. 04-374-10

9. maj 2005

Miljø- og Naturresurseudvalgets møde med Folketingets Fødevareudvalg

Må vi på udvalgets vegne udtrykke tak for et udmærket og konstruktivt møde den 31. marts 2005 i Folketinget.

Til Fødevareudvalgets behagelige orientering fremsendes hoslagt noter fra mødet.

Som bekendt havde Udvalgsdeputationen samme dag møde med den danske fødevareminister i forbindelse med behandlingen af to stk. Ministerrådsforslag om handlingsprogrammer for Nordisk Ministerråds samarbejde om fiskeri-, jordbrugs- og levnedsmiddelspørgsmål samt genetiske resurser.

Til orientering kan vi oplyse, at Udvalget, i den forbindelse, besluttede at opfordre Ministerrådet til at holde fokus på Nordisk samarbejde om:

- Fremme af økologiske produkter – herunder politisk-økonomiske virkemidler
- Afhjælpning af de kortsigtede og langsigtede konsekvenser af storm og andre forventelige klimaforandringer for det multifunktionelle skovbrug
- Etablering af relevante fiske- jordbrugs-, skovbrugs- og levnedsmiddel samarbejdsprojekter med Nordvestrusland; herunder med Vavilov Instituttet i Skt. Petersborg.

Udvalgets betænkning om de to Ministerråds handlingsplaner
fremsendes hoslagt til orientering.

Eventuelle spørgsmål bedes rettet til udvalgets rådgiver, Jens Nytoft
Rasmussen (jnr@norden.org, tel: 3396 0453).

Med venlig hilsen
Nordisk Råd

Asmund Kristoffersen
Formand for Miljø- og Naturresurseudvalget

Jens Nytoft Rasmussen
Rådgiver, udvalgssekretær

5. april 2005
J. nr. 05-922-06
jnr

Noter

fra mødet mellem

Folketingets Fødevareudvalg og Nordisk Råds Miljø- og Naturresurseudvalg

den 31. marts 2005 kl. 12-13 i Folketinget, København

Deltagere

Fra Folketinget (Udvalget for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri):

Jens Kirk (mødeleder)

Bent Bøgsted

Lene Hansen

Troels Ravn

Johannes Poulsen

Poul Henrik Hedeboe

Fra Nordisk Råd (Miljø- og Naturresurseudvalget):

Asmund Kristoffersen, Norge (formand)

Ásta Jóhannesdóttir, Island

Kristen Touborg, Danmark

Sekretariat

Eva Esmarch, Udvalgssekretær

Tommy Jørgensen, Kontorkonsulent

Bjørn Andreassen, Rådgiver, Norge

Irli Plambech Rådgiver, Danmark

Jens Nytoft Rasmussen, Rådgiver, Nordisk Råds Sekretariat

Dagsorden

1. Kystfiskeriets fremtid (jf. Nordisk konference i Grenaa den 2.-3. maj 2005)
2. Muligheder for at styrke nordiske synspunkter i EU på GMO-området
3. Nordisk samarbejde for større gennemslagskraft for økologisk landbrug

Mødet

Jens Kirk, der ledede mødet, bød velkommen og overbragte en hilsen fra Folketingsudvalgets formand, der desværre ikke kunne deltage på grund af sygdom.

Asmund Kristoffersen takkede for modtagelsen og betonedede betydningen af, at arbejdet i Nordisk Råds fag-udvalg har tilknytning til arbejdet i de nationale parlamenters tilsvarende udvalg.

Pkt. 1

Fra dansk side blev der redegjort for, at arbejdet med en kystfiskeri-ordning er udsat til 2006 – bl. a. for at få bedre tid til at høre synspunkter fra de berørte fiskere. Gav udtryk for forskellige behov i henholdsvis Nordsøen og Østersøen.

Man takkede for invitationen til den nordiske kystfiskeri konference i Grenaa til maj.

Fra Nordisk Råds side blev det pointeret, at spørgsmålet om kystfiskeri nogle steder også er en kamp om adgang til de fiskeresurser, der er tilgængelige for fangst. I forhold til kystfiskeriet er det af betydning af fremhæve de mere miljøvenlige fangstmetoder, kvalitetsfisk til forbrugeren og erhvervets betydning for udkantsområdernes lokalsamfund og beskæftigelse. Endelige er der det principielle fiskeripolitiske spørgsmål i en række lande om, at retten til fiskeri er blevet en salgsvare i form af omsættelige fiskekvoter.

Pkt. 2

Fra dansk side blev der redegjort for, at sameksistens loven, der i vidt omfang betjener sig af bemyndigelsesbestemmelser til ministeren, blev vedtaget i maj 2004 og at den nu er under udmøntning i form af ministerielle bekendtgørelser, der endnu ikke er i kraft. Loven indebærer mulighed for at stille krav om afstand mellem GMO-marker og andre marker, om en forudgående godkendelse/uddannelse af avleren, og at der ved "smitte" er defineret et erstatningsansvar, og at der i Finansloven er afsat midler til at staten kan dække compensationen til den skadelidte, såfremt skadevolderen er ude af stand til det.

Fra Nordisk Råds side blev der udtrykt anerkendelse af den danske indsats på området. Med EU-beslutningen, der muliggør GMO-dyrkning er det vigtigt, at landene har et passende reguleringsværktøj. Det danske oplæg bør kunne give inspiration i de øvrige nordiske lande og i øvrige EU-lande.

Pkt. 3

Fra dansk side fremhævedes det, at der er stor interesse for det økologiske landbrug fra producenternes side, men at forbrugerne er mere tøvende i efterspørgslen. Der er større interesse i byerne. Der er stor forskel på andelen af økologisk produktion for de forskellige produkter. Mælk, gulerødder og brød har stor andel. Desuden er der forskel på, hvor meget de forskellige butikskæder satser på distributionen af de økologiske varer. En hæmsko for udbredelsen af økologiske varer kunne også være, at der ikke finde fælles definitioner og mærkningsordninger for hele EU.

Med hensyn til at fremme den økologiske produktion deler den politiske holdning sig i forhold til, hvor meget man skal basere sig alene på markeds kræfterne og hvor meget, det offentlige med forskellige midler skal presse på. "Økologien splitter ikke alene mellem partier, men også indenfor partier".

Fra Nordisk Råd henvistes til, at man nu har bedt Nordisk Ministerråd om at udarbejde en analyse af, hvorledes den økologiske produktion og forbrug i Norden kan styrkes - herunder en kortlægning af de eksisterende barrierer.

I forbindelse med spørgsmålet om, hvorvidt økologisk produktion og forbrug både forbedrer miljøet og den menneskelige sundhed blev det fortalt, at dansk jordbrugsforskning for nylig har udsendt en rapport, hvori det - på baggrund af forsøg med rotter - kan konkluderes, at økologiske produkter har en gavnlig indflydelse på sundheden.

Forskellige politiske virkemidler til en offentlig styrkelse af den økologiske efterspørgsel blev drøftet: Nedsættelse af momsen på økologiske produkter, opfordring/pålæg om, at offentlige institutioner skulle købe økologisk.

Mødet afsluttedes.

Framställning 7/2005

Handlingsplan för fiske-, jord- och skogsbruks- samt livsmedelssamarbete 2005–2008

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 april 2005 antagit nedanstående framställning efter förslag av Miljö- och naturresursutskottet, (B 224/miljö).

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående framställning:

Framställningen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

- 1) *at* arbejdet med at fremme økologisk landbrug prioriteres højt i planperioden – blandt andet i form af nordisk samarbejde om rådgivning, forskning og udvikling igennem hele værdikæden, der kan lede til øget efterspørgsel efter økologiske produkter
- 2) *at* der på politisk niveau såvel som på embedsmandsplan udveksles erfaringer og overvejelser vedrørende benyttelse af offentlige politisk-økonomiske virkemidler til fremme af økologisk forbrug – eksempelvis nedsat moms på økologiske fødevarer, offentlige institutioners efterspørgsel efter økologiske varer etc.
- 3) *at* skovbrugssamarbejdet fremover fokuseres på at afhjælpe de kortsigtede og langsigtede konsekvenser af storm og andre forventelige klimaforandringer for det multifunktionelle skovbrug
- 4) *at* arbejde aktivt for, at ministerrådets samarbejde med Nordvestrusland kommer til at omfatte relevante fiske-, jord- og skovbruks-, og levnedsmiddelprojekter
- 5) *at* gennemføre B 224/miljø Ministerrådsforslag om handlingsprogram för nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks- samt livsmedelssamarbete 2005–2008 – ”Et nordisk løft for verdiskapning og livskvalitet” under inddragelse af de synspunkter, der er udtrykt i Nordisk Råds nærværende betænkning om forslaget

Pärnu den 28 april 2005

Rannveig Guðmundsdóttir
president

Frida Nokken
rådsdirektør

Miljø- og Naturresurseudvalgets betænkning

Ministerrådsforslag om handlingsprogram för nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks- samt livsmedelssamarbete 2005–2008 – ”Et nordisk løft for verdiskapning og livskvalitet”

(Ministerrådsforslag, se s. 5)

1. Udvalgets forslag

Miljø- og Naturresurseudvalget foreslår, at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- 1) at arbejdet med at fremme økologisk landbrug prioriteres højt i planperioden – blandt andet i form af nordisk samarbejde om rådgivning, forskning og udvikling igennem hele værdikæden, der kan lede til øget efterspørgsel efter økologiske produkter
- 2) at der på politisk niveau såvel som på embedsmandsplan udveksles erfaringer og overvejelser vedrørende benyttelse af offentlige politisk-økonomiske virkemidler til fremme af økologisk forbrug – eksempelvis nedsat moms på økologiske fødevarer, offentlige institutioners efterspørgsel efter økologiske varer etc.
- 3) at skovbrugssamarbejdet fremover fokuseres på at afhjælpe de kortsigtede og langsigtede konsekvenser af storm og andre forventelige klimaforandringer for det multifunktionelle skovbrug
- 4) at arbejde aktivt for, at ministerrådets samarbejde med Nordvestrusland kommer til at omfatte relevante fiske-, jord- og skovbrugs-, og levnedsmiddelprojekter
- 5) at gennemføre B 224/miljø Ministerrådsforslag om handlingsprogram för nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks- samt livsmedelssamarbete 2005–2008 – ”Et nordisk løft for verdiskapning og livskvalitet” under inddragelse af de synspunkter, der er udtrykt i Nordisk Råds nærværende betænkning om forslaget

2. Baggrund

Nordisk Ministerråd fremsendte i september 2004 til Nordisk Råd et ministerrådsforslag om ”Handlingsprogram för nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks- samt livsmedelssamarbete 2005–2008”. Ministerrådet anmoder om Nordisk Råds kommentarer.

Det er første gang, at ministerrådet giver en fælles handlingsplan for det samlede ministerråd af jord-, skovbrug, levnedsmidler og fiskeri. Inden for fire hovedtemaer og tre tværgående temaer opstilles overordnede mål og et antal mere eller mindre præcise strategimeldinger, der skal virke til opfyldelse af målet.

Hovedtemaerne er:

- Erhvervsudvikling
- Mad og sundhed
- Biodiversitet og genetiske resurser
- Kollektive værdier

De tværgående temaer er:

- Forskning, udvikling og uddannelse
- Informations- og kompetenceopbygning
- Internationalt og regionalt samarbejde

3. Behandling af ministerrådsforslaget

Miljø- og Naturresurseudvalget har behandlet forslaget på sit møde den 22. september 2004 i Mariehamn, Åland, på sit møde den 27. januar 2005 i København og på sit møde den 28. april 2005 i Pärnu, Estland. Nordisk Råds Velfærdsudvalg samt Medborger- og Forbrugerudvalg har haft ministerrådsforslaget til udtalelse, og sidstnævnte udvalg har fremført synspunkter, der er medtaget i nærværende betænkning. Desuden drøftede en deputation fra udvalget sagen med den danske fødevareminister på et møde i København den 31. marts 2005. På dette møde opnåede udvalget udmærket indsigt i de overvejelser, der ligger bag prioriteringerne i handlingsprogrammet.

4. Udvalgets synspunkter

Udvalget bifalder ministerrådets udarbejdelse af handlingsprogrammet 2005-2008.

Udvalget finder, at de opstillede hovedmål er velbegrundede, og forventer at de målsætninger, der i handlingsplanen er generelt eller mindre præcist formulerede, i tiden fremover gennem de årlige arbejdsprogrammer vil blive tydeliggjort. Udvalget finder, at det i ringere grad end for jordbrugs- og levnedsmiddelområdet er lykkedes, at beskrive skovbrugs- og fiskerisamarbejdet, så prioriteringerne fremstår tydeligt. Udvalget finder, at fiskeri og skovbrug, der har stor betydning i alle de nordiske lande, fortsat bør være vigtige nordiske samarbejdsområder.

Udvalget ønsker som kommentar og supplement til ministerrådsforslaget at betone vigtigheden af en aktiv indsats for at fremme økologisk landbrugsproduktion og -forbrug, og at økologisk landbrug får en særlig profil inden for jordbrugssamarbejdet, der desværre i dag mangler i handlingsplanen. Det er velkendt, at den intensive og specialiserede landbrugsproduktion indebærer en lang række uheldige konsekvenser for miljø, biodiversitet, dyrevelfærd, landdistriktsudvikling m.m., som alle former for jordbrug behøver at forholde sig til. Økologisk landbrug indebærer i den sammenhæng en særlig og veldefineret produktionsmåde, der bevidst og på entydig vis definerer kvalitets- og proceskrav til produktionen inden for de nævnte områder. Et økologisk landbrug, der til stadighed udvikler sig med krav til metoder, helhedstænkning, produktion og fødevarekvalitet, kan – udover at tilfredsstille en del af forbrugernes efterspørgsel – desuden virke som inspirationskilde for udviklingen af andre former for landbrug (jf. Rek. 11/2004 Økologiske landbrugsvarer i Norden). Udvalget finder det på den baggrund meget beklageligt, at det økologiske landbrug ikke omtales i ministerrådets handlingsprogram.

I det omfang, det er efterspørgslen, der er tøvende, finder udvalget, at der kan være gode grunde til at overveje offentlige politisk-økonomiske virkemidler til at fremme forbruget – eksempelvis nedsat moms på økologiske fødevarer og øget efterspørgsel efter økologiske varer fra offentlige institutioner.

Desuden er der behov for en styrket forskningsindsats for at fremme alle led i kæden fra producent over distributører, forhandlere til forbrugere af alle afskygninger. Udvalget noterer sig i den forbindelse med interesse, at nyere danske forskningsresultater indikerer, at indtagelse af økologiske fødevarer kan dokumenteres at have en positiv effekt på sundheden.

Udvalget ønsker desuden at ministerrådet fremmer arbejdet med mærkning og forbrugerinformation; herunder om de etiske forhold i fødevarerproduktionen, således at forbrugerne gives reel mulighed for at foretage valg og fravalg af visse former for produktion.

Ligeledes synes der stort behov for et nordisk samarbejde om at fremme dyrevelfærden, ikke blot i Norden, men blandt andet også gennem opstramminger af EU's regler for transport af levende slagtedyr over lange afstande.

Endelig ønsker udvalget at udtrykke sin støtte til en fortsat nordisk restriktiv og forsigtig politik med hensyn til introduktion af GMO'er og regulering af GMO-afgrøders sameksistens med andre afgrøder (jf. Rek. 16/2003 GMO i jordbruget).

Med hensyn til skovbrugs- og fiskerisamarbejdet finder udvalget, at prioriteringerne ikke er tilstrækkeligt fremtrædende. Med hensyn til fiskeri ser udvalget frem til den nært forestående nordiske konference i Grenaa, Danmark om kystfiskeriets udviklingsmuligheder, jf. Rek. 10/2004 Fremtidskonference for kystfiskeriet i Norden. Udvalget forventer, at også ministerrådet, ligesom udvalget selv, vil drøfte nødvendige politiske opfølgningerne på de problemstillinger, der rejses på konferencen.

Hvad angår skovene påkalder stormfaldet i januar 2005 i Danmark og Sydsverige sig særlig opmærksomhed. På felter, hvor det er relevant, bør der i nordisk regi udveksles erfaringer og gøres fælles indsatser for at afbøde de akutte og enorme konsekvenser for såvel den primære som den sekundære sektor. Et nordisk samarbejde om at tilpasse skovbruget til de forventelige kommende klimaændringer burde være af fælles interesse og til nordisk nytte.

Afslutningsvis skal udvalget pointere vigtigheden af, at videreudvikle samarbejdet med de baltiske lande og Nordvestrusland indenfor de berørte sektorer, der alle har stor betydning for landene i nærområderne. Navnlig synes der behov for en aktiv og målrettet indsats i forhold til at intensivere samarbejdet med Nordvestrusland, bl.a. indenfor rammerne af ministerrådets Ruslandsprogram og EU's Nordlige dimension.

5. Konklusion

Miljø- og Naturresurseudvalget foreslår, at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- 1) at arbejdet med at fremme økologisk landbrug prioriteres højt i planperioden – blandt andet i form af nordisk samarbejde om rådgivning, forskning og udvikling igennem hele værdikæden, der kan lede til øget efterspørgsel efter økologiske produkter
- 2) at der på politisk niveau såvel som på embedsmandsplan udveksles erfaringer og overvejelser vedrørende benyttelse af offentlige politisk-økonomiske virkemidler til fremme af økologisk forbrug – eksempelvis nedsat moms på økologiske fødevarer, offentlige institutioners efterspørgsel efter økologiske varer etc.
- 3) at skovbrugssamarbejdet fremover fokuseres på at afhjælpe de kortsigtede og langsigtede konsekvenser af storm og andre forventelige klimaforandringer for det multifunktionelle skovbrug
- 4) at arbejde aktivt for, at ministerrådets samarbejde med Nordvestrusland kommer til at omfatte relevante fiske-, jord- og skovbrugs-, og levnedsmiddelprojekter
- 5) at gennemføre B 224/miljø Ministerrådsforslag om handlingsprogram för nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks- samt livsmedelssamarbete 2005–2008 – "Et nordisk løft for verdiskapning og livskvalitet" under inddragelse af de synspunkter, der er udtrykt i Nordisk Råds nærværende betænkning om forslaget

Pärnu, den 28. april 2005

Ásta R. Jóhannesdóttir (A)
Sinikka Bohlin (s)
Agne Hansson (c)
Kári P. Højgaard (Sjfl.)
Asmund Kristoffersen (A), leder
Simo Rundgren (cent)

Inge Ryan (SV)
Barbro Sundback (ÅSD)
Satu Taiveaho (sd)
Gunilla Tjernberg (kd)
Kristen Touborg (SF)

Ministerrådsförslag

om handlingsprogram för nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks- samt livsmedelssamarbete 2005–2008 – ”Et nordisk løft for verdiskapning og livskvalitet”

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Handlingsprogram Nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks- och livsmedelssamarbete 2005-2008, Et nordisk løft for verdiskapning og livskvalitet, se s. 7)

Nordiska ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel framlägger nu för första gången ett handlingsprogram som omfattar alla de sektorer som ingår i det år 2001 etablerade nya, bredare politikområdet. Handlingsprogrammet operationaliserar bl.a. de målsättningar i den reviderade Strategin för ett hållbart Norden som ministerrådet önskat prioritera.

Ministerrådet ber härmed om Nordiska Rådets synpunkter på förslaget.

Nordiska ministerrådet vill speciellt peka på följande:

Handlingsprogrammets innehåll

Handlingsprogrammet för åren 2005–2008 är nydanande genom att det avspeglar ett tänkande i ministerrådet som säkrar ett politiskt helhetsperspektiv i nyttjande av naturresurserna och genom hela livsmedelskedjan. Konsumenternas rätt till säkra livsmedel samt tillförlitlig, god information är även centrala teman.

Handlingsprogrammets vision är mervärden och livskvalitet för den nordiska medborgaren genom ett mångsidigt, hållbart nyttjande av naturresurserna och en stark livsmedelskedja.

Handlingsprogrammet grundar sig på ett helhetstänkande från jord/fjord till bord, inbegripande skogsbruket samt näringarnas multifunktionella roller. Målsättningarna omfattar verksamhet på nordiskt, europeiskt och internationellt plan samt samarbete med grannregionerna omfattande Baltikum och Nordväststryskland jämte samarbetet i Nordatlanten. Dessa behandlas på ett mer generellt plan i kapitel 3.

Kapitel 4 tar fasta på de specifika utvecklingstendenser och utmaningar samarbetet bör förhålla sig till. Den snabba utvecklingen på områdena innebär mångfacetterade och omvälvande utmaningar och gör att samarbetet bör sammanjämka samt reagera på en mångfald utvecklingstendenser, -behov och målsättningar som ibland samverkar men tidvis är motstridiga.

De överordnade målsättningarna och prioriterade insatsområdena kommer att under programperioden 2005–2008 inriktas på områdena för näringsutveckling, mat och hälsa, biologisk mångfald och genetiska resurser, kollektiva nyttigheter samt horisontella insatsområden såsom forskning, utveckling och utbildning, informations- och kompetensuppbyggnad samt internationellt samarbete.

Vad gäller näringsutveckling är den överordnade målet är att bidra till konkurrenskraftiga näringar som hållbart nyttjar naturresurserna. På området för mat och hälsa syftar samarbetet till en mångfald av sunda och trygga matvaror av god kvalitet som ger medborgarna möjligheter att välja en kost som bidrar till god hälsa. För biodiversitet och genetiska resurser är det överordnade målet att natur- och genresurser bevaras och nyttjas på ett långsiktigt hållbart sätt. Vad gäller kollektiva nyttigheter är det överordnade målet är att tillvarata och utveckla dessa till gagn för medborgarnas livskvalitet.

På de horisontella insatsområdena kommer det nordiska samarbetet att bidra till att stärka och utveckla samarbetet rörande forskning och utbildning samt höja kvaliteten på forskning, utveckling och utbildning inom ministerrådets redan etablerade forsknings- och utbildningssamarbete samt medverka till att utveckla nya forsknings- och utbildningsområden. Genom information och kommunikation kommer man att höja kunskaps- och kompetensnivån om sektorernas verksamhet hos allmänhet och intressenter. Vad gäller internationellt samarbete är det överordnade målet är att gemensamma nordiska värderingar och intressen får genomslag i internationella processer och förhandlingar.

Uppföljning, evaluering och finansiering

Handlingsprogrammet gäller för perioden 2005–2008. Handlingsprogrammet förankras i förhållande till Nordiska rådet genom att föreläggas Nordiska rådet för yttrande före det slutliga fastställandet. Nordiska rådet har i samband med den årliga budgetprocessen möjlighet att påverka de konkreta planerna för kommande år.

Ministerrådet och ämbetsmannakommittéerna för fiske, jord- och skogsbruk och livsmedel arbetar för att nödvändiga resurser prioriteras till de olika satsningsområdena i detta handlingsprogram. Ministrarna kommer dessutom att under programperioden besluta om dagsaktuella politiska teman utöver dem som nämns i handlingsprogrammet för behandling och uppföljning i Nordiska ministerrådet.

Föreliggande handlingsprogram omfattar många insatsområden av nordiskt och nationellt intresse. Ambitionerna är höga inom en relativt begränsad nordisk budget. Ministrarna utgår därför ifrån att en större andel än tidigare av aktiviteterna bör finansieras med nationella medel och därmed ingå som en naturlig del av de nationella prioriteringarna.

Mot slutet av programperioden genomförs en utvärdering av de resultat som uppnåtts inom handlingsprogrammet.

Processen

Förslaget till handlingsprogram har utarbetats av en styrgrupp som mötts fem gånger. Dessutom har förslaget varit ute på remissrunda nationellt, bland nordiska samarbetsorgan samt skickats ut till nationella frivillig- och medborgarorganisationer. Det på basen av remissrundans kommentarer reviderade handlingsprogrammet behandlades av koordinationsgruppen för fiskeri, jordbruk, skogsbruk och livsmedel på dess möte den 23. juni 2004.

Nordiska Ministerrådet för fiske-, jordbruk, skogsbruk och livsmedel har på sit möte den 13. augusti 2004 dryfta Handlingsprogrammet för nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks- samt livsmedelssamarbete 2005–2008 – Et nordisk løft for verdiskapning og livskvalitet.

Nordiska ministerrådet för fiske-, jordbruk, skogsbruk och livsmedel ser fram till Nordiska rådets yttrande före det slutliga fastställandet.

Akureyri, 13. august 2004

Árni M. Mathiesen
Fiskeriminister

Guðni Ágústsson
Jordbruksminister

Siv Friðleifsdóttir
Miljø- og
Nordisk Samarbejdsminister

Per Unckel
Generalsekretärare

Handlingsprogram Nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks- och livsmedelssamarbete 2005–2008

Et nordisk løft forverdiskaping og livskvalitet

Sammanfattning

Nordiska ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel framlägger nu för första gången ett handlingsprogram som omfattar alla de sektorer som ingår i det år 2001 etablerade nya, bredare politikområdet. Handlingsprogrammet operationaliserar bl.a. de målsättningar i den reviderade Strategin för ett hållbart Norden som ministerrådet önskat prioritera. Handlingsprogrammet för åren 2005–2008 är nydanande genom att det avspeglar ett tänkande i ministerrådet som säkrar ett politiskt helhetsperspektiv i nyttjande av naturresurserna och genom hela livsmedelskedjan. Konsumenternas rätt till säkra livsmedel samt tillförlitlig, god information är även centrala teman.

Handlingsprogrammet grundar sig på ett helhetstänkande från jord/fjord till bord, inbegripande skogsbruket samt näringarnas multifunktionella roller. Målsättningarna omfattar verksamhet på nordiskt, europeiskt och internationellt plan samt samarbete med grannregionerna omfattande Baltikum och Nordväststrysland jämte samarbetet i Nordatlanten.

Samarbetet inom det nya samlade ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel täcker viktiga, stora och värdefulla gemensamma ansvarsområden. Den snabba utvecklingen på områdena innebär mångfacetterade och omvälvande utmaningar och gör att samarbetet bör sammanjämka samt reagera på en mångfald utvecklingstendenser, -behov och målsättningar som ibland samverkar men tidvis är motstridiga.

De överordnade målsättningarna och prioriterade insatsområdena för det Nordiska ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel kommer att under programperioden 2005–2008 inriktas på områdena för:

- Näringsutveckling
- Mat och hälsa
- Biologisk mångfald och genetiska resurser
- Kollektiva nyttigheter
- Horisontella insatsområden såsom forskning, utveckling och utbildning, informations- och kompetensuppbyggnad samt internationellt samarbete.

En specifik utmaning är att göra kust- och landsbygdssamhällena mer attraktiva för den nordiska medborgaren för fast bosättning och fritidsvistelse.

Ministerrådet och ämbetsmannakommittéerna för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel arbetar för att nödvändiga resurser prioriteras till de olika satsningsområdena i detta handlingsprogram. Ministrarna kommer dessutom att under programperioden besluta om dagsaktuella politiska teman utöver dem som nämns i handlingsprogrammet för behandling och uppföljning i Nordiska ministerrådet.

Föreliggande handlingsprogram omfattar många insatsområden av nordiskt och nationellt intresse. Ambitionerna är höga inom en relativt begränsad nordisk budget. Ministrarna utgår därför ifrån att en större andel än tidigare av aktiviteterna bör finansieras med nationella medel och därmed ingå som en naturlig del av de nationella prioriteringarna. Mot slutet av programperioden genomförs en utvärdering av de resultat som uppnåtts inom handlingsprogrammet.

Inledning

Nordiska ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel framlägger nu för första gången ett handlingsprogram som omfattar alla de sektorer som ingår i det år 2001 etablerade nya, bredare politikområdet. Handlingsprogrammet operationaliserar bl.a. de målsättningar i den reviderade Strategin för ett hållbart Norden som ministerrådet önskat prioritera.

Handlingsprogrammet för åren 2005–2008 är nydanande genom att det avspeglar ett tänkande i ministerrådet som säkrar ett politiskt helhetsperspektiv i nyttjande av naturresurserna och genom hela livsmedelskedjan. Konsumenternas rätt till säkra livsmedel samt tillförlitlig, god information är även centrala teman.

Liksom tidigare handlingsprogram bygger detta på en genuin värdegemenskap mellan fem länder och tre självstyrande områden i Norden. Gemensam historia, språk och kulturarv i kombination med en berikande mångfald är grundpelare i samarbetet. Samarbetets språngbräda och fasta grund är en stark folklig förankring, en unik tillgång för Norden som konkret tar sig uttryck i att den enskilda nordbon placeras i centrum för samarbetet. Detta för att värna om och förstärka de värden som utgör förutsättningen ett gott nordiskt liv för den enskilda nordbon, nu och för kommande generationer.

Handlingsprogrammet riktar sig även till myndigheterna i deras egenskap av beslutsfattare, förvaltare och verkställare av politiken på ministerrådets ansvarsområde. Ministerrådet skall arbeta för att det etableras goda förutsättningar för ökat värdeskapande och förhöjt förädlingsvärde i regionerna på sätt som tar hänsyn till den omkringliggande miljön samt säkrar den nordiska medborgarens rätt till en mångfald av positiva upplevelser samt hälsosamma och säkra livsmedel av god kvalitet.

Utöver myndighetssamarbetet är det allt viktigare att etablera ett nära samarbete med näringslivet i ljuset av den snabba ekonomiska integrationen i Norden som tar sig uttryck i bl.a. företagsfusioner samt övriga samordnande åtgärder i syfte att stärka det nordiska näringslivets tillväxt och konkurrenskraft. Ministerrådets samarbete med näringssektorn är en förutsättning för ett modernt och fungerande nordiskt välfärdssamhälle.

Samtidigt som handlingsprogrammet utgår ifrån de många likheter som de nordiska länderna har är det även viktigt att beakta de olikheter i förutsättningarna för primärnäringar som råder i Norden, med bl.a. varierande miljö- och klimatförhållanden samt ett antal ekologiska zoner.

Ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel kommer under programperioden 2005–2008 att i samarbete med näringsutövare, myndigheter, konsumenter och intresseorganisationer använda den nordiska plattformen och det nordiska samarbetet för att uppnå ett Norden:

- Präglat av ömsesidig öppenhet mellan myndigheter, näringsutövare, konsumenter och intresseorganisationer i syfte att skapa mötesplatser för dialog, åsiktsutbyte och reell
- ~~Därför~~ ~~samarbetet~~ bygger på en levande politisk dialog och operationellt inriktad verksamhet samt aktiviteter som syftar till att förbättra underlaget för god statlig förvaltning och där nordiska organ används i policyrådgivande syfte nationellt, regionalt och internationellt.
- Som grundar verksamheten på kunskapskapitalet, de nordiska ländernas klart viktigaste resurs och där forskning, utveckling och utbildning är en investering i framtiden och bidrar till att skapa en trovärdig och tillförlitlig grund för arbetet
- Som erbjuder trovärdig och lättillgänglig information till konsumenter, producenter, och andra intressenter
- Präglat av ett samarbete breddat över sektorsgränserna inom organisationen och nationellt

Nordiska ministerrådet önskar även fästa vikt vid jämställdhetsfrågorna när det gäller verkställande av beslut och avser att utarbeta en gemensam jämställdhetsplan i början av programperioden¹.

¹ Jord- och skogsbrukssektorn presenterade sin första jämställdhetsplan år 2000 Ligestillingshandlingsplan för jord- och skovbrukssektorn i Nordisk Ministerråd, ANP 2002:764. Även fiske- och livsmedelssektorerna har godkänt riktlinjer för jämställdhet.

Visionen

Mervärden och livskvalitet för den nordiska medborgaren genom ett mångsidigt, hållbart nyttjande av naturresurserna och en stark livsmedelskedja.

Ramverket

Handlingsprogrammet grundar sig på ett helhetstänkande från jord/fjord till bord, inbegripande skogsbruket samt näringarnas multifunktionella roller. Målsättningarna omfattar verksamhet på nordiskt, europeiskt och internationellt plan samt samarbete med grannregionerna omfattande Baltikum och Nordväststrysland jämte samarbetet i Nordatlanten.

3.1 Norden

Handlingsprogrammet operationaliserar de målsättningar i den reviderade Strategin för ett hållbart Norden som ministerrådet önskat prioritera. Utgångspunkten är en hållbar utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov² och som omfattar tre av varandra avhängiga dimensioner; en ekonomisk, en social och en miljömässig. En framgångsrik tillämpning av hållbar utveckling innebär att det etableras en bättre integration av dessa tre dimensioner.

Det nordiska samarbetet är baserat på principen om nordisk nytta. Detta innebär att de aktiviteter som igångsätts under programperioden skall:

- omfatta verksamhet som annars skulle ske i nationell regi, men där man uppnår påvisbara positiva synergieffekter genom gemensamma nordiska lösningar
- manifesteras och utvecklas till nordisk samhörighet
- öka nordisk kompetens och konkurrenskraft

3.2 Europeiskt och internationellt samarbete

Ett av de överordnade målen för ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel är en progressiv, pådrivande och konsensusbyggande roll för de nordiska länderna i europeiska och internationella processer och förhandlingar. Ministerrådet verkar i ett påtagligt internationellt sammanhang och europeiska och internationella frågeställningar står högt på dess agenda.

Med växande internationalisering ökar vikten av regionalt samarbete mellan länder med gemensamma intressen och värderingar, både när syftet är internationell påverkan och nationell intressebevakning. Utmaningen för det nordiska samarbetet i en globaliserad epok med en utvidgad Europeisk union är att utveckla den inbördes nordiska dialogen om internationella och särskilt europeiska spörsmål³. För de nordiska länder som är medlemmar i EU tar detta sig uttryck i harmoniserad lagstiftning och gemensam politik emedan EES-avtalet länkar in även Norge och Island i EU-samarbetet.

På samma gång är det av yttersta vikt att de nordiska länderna i en ökande internationell konkurrens får genomslag för gemensamma värderingar och intressen i internationella processer och förhandlingar. Det råder enighet om att Norden skall sträva efter samarbete för att öka sitt inflytande i internationella organisationer, och att nordiska samarbetsföretag på alla nivåer bör vara uppmärksamma på de möjligheter som samarbetet skapar. För att öka möjligheterna att vinna gehör internationellt är det viktigt att löpande ta ställning till och att välja ut teman där Norden gemensamt kan öka sitt inflytande genom utarbetande av underlag att användas i internationella förhandlingar.

² Brundtlandkommissionen 1987.

³ Det internationale Norden – Nordisk samarbejde i europæisk ramme, ANP 2003:750.

3.3 Samarbetet med Baltikum

De baltiska ländernas EU-medlemskap för in det nordiska samarbetet med dessa länder i ett nytt skede karakteriserat av likvärdigt politiskt och myndighetssamarbete. Utmaningen är att först och främst bygga ut det politiska samarbetet på ett sådant sätt att nordiska och baltiska intressen tillgodoses, i enlighet med deras behov och möjligheter. Omformandet av samarbetet betyder en ökad vikt på nätverksbyggande och konkret partnerskap. Förändringen av karaktären av samarbetet med de baltiska länderna sker gradvis och förväntas träda i kraft till fullo under programperioden 2005–2008.

De nordiska och baltiska ministrarna för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel har beslutat att stärka samarbetet regionerna emellan⁴. Detta kommer att ske bl.a. genom att nordiska samarbetsorgan på samtliga nivåer bjuder in representanter från de baltiska länderna till sina möten för att diskutera politiska och praktiska frågor för en starkare integration av de baltiska staterna i samarbetet. Ministrarna anmodade särskilt ämbetsmannakommittéerna att i samarbete med representanter från de baltiska länderna peka på prioriterade samsamarbetsområden, identifiera gemensamma projekt samt generellt dryfta hur de baltiska staterna på ett bättre sätt kan integreras i Nordiska ministerrådets arbete. Nästa möte mellan de nordiska och baltiska ministrarna kommer att hållas år 2006. För samarbetets specifika målsättningar, se avsnitt 5.5.3.

3.4 Samarbetet med Nordvästryssland

Det nordiska samarbetet med Nordvästryssland kommer att, under perioden, anta formerna för ett mer traditionellt närområdessamarbete och vid vissa tillfällen bidra väsentligt till verkställande av mål och handlingsplaner inom ramen för EU:s politik för den Nordliga dimensionen. Samarbetet kommer att fokuseras och prioriteras i högre grad än tidigare på bl.a. områdena för expertutbyte och utbildning, miljösamarbete samt insatser för hållbar utveckling. För specifika målsättningar på ministerrådets verksamhetsområde, se avsnitt 5.5.3.

3.5 Det Nordatlantiska samarbetet

Redogörelsen "Vestnorden i det nordiske samarbejde"⁵ pekar på ett behov för det nordiska samarbetet att se mot väster och att ingå samsamarbetsrelationer med Nordens nordatlantiska grannar. Västnordens kärna omfattar Island, Färöarna och Grönland men faktiska samsamarbetsrelationer i Västnorden sträcker sig dock ofta ut över detta område och berör då även t.ex. Kustnorge. Intressesfären för samsamarbetsparter omfattar bl.a. Skottland, Orkneyöarna och Shetland, atlantiska Kanada och inuitterritorierna i Kanada.

Området präglas av särskilda förhållanden i form av små befolkningar, stora avstånd, kallt klimat och ett starkt beroende av havet och dess resurser. Atlanten håller dessa samhällen fysiskt isär och är samtidigt det element som binder dem samman. De västnordiska samhällena och deras grannar kännetecknas av att nyttjande av havets levande resurser är en absolut förutsättning för samhällenas existens. Speciellt fiskesamarbetet är av särskild betydelse men även jordbruks- och livsmedelsfrågorna erbjuder intressanta samsamarbetsmöjligheter.

Flera samsamarbetsinitiativ har satts i gång både inom ramen för det officiella NMR-samarbetet men även i andra sammanhang. Mot bakgrund av de enorma avstånden och kommunikations-svårigheterna i regionen finns det ett stort behov att intensifiera detta samarbete ytterligare. De nordatlantiska samhällenas framtid är beroende av ett väletablerat samarbete kring hållbara strategier för nyttjande av de levande resurserna. På miljö- och fiskeområdena finns det ett behov

⁴ Tallinn Declaration on Enhanced Co-operation between the Nordic and Baltic States in the Areas of Agriculture, Forestry, Food Issues and Fisheries

Tallinn Declaration on Increased Food Safety in the Nordic-Baltic Region

Tallinn Declaration on Organic Food and Agriculture Production in the Nordic-Baltic Region

⁵ Vest-Norden i det nordiske samarbejde – redogørelse, ANP 2003:732. Även på engelska: West Norden and its neighbours, ANP 2003:733

att etablera en nordisk plattform som kan fungera som katalysator för den igångvarande processen om hållbar utveckling av de levande resurserna i Nordatlanten.

Utvecklingstendenser och utmaningar

Samarbetet inom det nya samlade ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel täcker viktiga, stora och värdefulla gemensamma ansvarsområden. Den snabba utvecklingen på områdena innebär mångfacetterade och omvälvande utmaningar och gör att samarbetet bör sammanjämka samt reagera på en mångfald utvecklingstendenser, -behov och målsättningar som ibland samverkar men tidvis är motstridiga.

De nordiska länderna är stora producenter av livsmedel och skogsprodukter och har goda förutsättningar för en produktion som är miljö- och hälsomässigt samt socialt och ekonomiskt hållbar. Det finns ett stadigt växande intresse och höga förväntningar hos allmänheten vad gäller det sätt på vilket livsmedel och skogsråvara produceras, behandlas och förädlas så att det inte utgör en risk för hälsa eller miljö. Konsumenterna är allmänt taget kunniga och medvetna om att de genom sina val av bl.a. livsmedel, kostsammansättning samt produktval i övrigt kan påverka sitt hälsotillstånd och förebygga sjukdomar samt värna om den miljö som de lever i. På så sätt utgör konsumenterna och deras organisationer en betydande maktfaktor i utformningen av politiken på dessa områden.

Utvecklingen inom primärnäringarna är karaktäriserad av en drastisk teknik- och kostnadsdriven strukturomvandling och -rationalisering där en allt mindre andel av befolkningen bedriver allt större verksamhetsenheter i en starkt konkurrensutsatt miljö. Landsbygden och kusttrakterna är i dag betydligt mer differentierade än tidigare och kopplingen till de areella näringarna är i många områden svagare. I utformningen av politiken måste därför en bredare bild beaktas, vilken också inkluderar utvecklingen inom andra samhällsområden som t.ex. infrastruktur, utbildning, service och andra åtgärder och styrmedel. Utgångspunkterna kan här konstateras vara likartade i flera nordiska länder, även om metoder och program skiljer sig åt.

En annan aktuell frågeställning är de traditionella primärnäringarnas utvidgade funktioner som handlar om att jord- och skogsbruk samt fiskerinäringen, vid sidan av livsmedel och skogsråvara, också producerar kollektiva nyttigheter som t.ex. effekter på omgivande landskap, kust och landsbygd. I takt med all övrig förändring påverkas förutsättningarna för de landskap som vi uppfattar som kulturbetingade i Norden. En stor fråga är t.ex. hur landskapet skall kunna bibehålla sina karaktäristiska drag med öppna och hävdade marker.

En påtaglig samhällsförändring är de nya förväntningar och värderingar som knyts till landsbygden och naturen som boendemiljö och som källa för rekreation och naturupplevelser. Undersökningar visar att en attraktiv boendemiljö på eller i anslutning till landsbygden kan för vissa befolkningsgrupper vara en avgörande faktor bakom flyttrörelser. Ett attraktivt landskap och välbevarade natur- och kulturmiljöer bidrar också till turismen där tjänsteproduktionens betydelse för den regionala ekonomin ökar i många delar av Norden. Även skogen spelar en viktig roll i förbindelse med friluftsliv och rekreation särskilt för den moderna storstadsmänniskan.

Primärnäringarna har både positiva och negativa effekter på miljön. Samtidigt som jordbruket, skogarna och haven upprätthåller biodiversitet och tillvaratar bl.a. grundvatten- och klimatskydd utgör verksamheterna i dessa även ett hot mot balansen i ekosystemen. En ren miljö är en av grundförutsättningarna för att upprätthålla primärnäringarnas verksamhet och produktivitet.

Beslut om regel- och ramverk för verksamheterna görs i allt högre grad på regionala och internationella arenor. Den ekonomiska och politiska globaliseringens effekt på primärnäringarnas förvaltning är betydande och det är viktigt att de nordiska länderna aktivt strävar mot att säkra slagkraften av gemensamma nordiska värderingar även i internationella miljöer.

Överordnade målsättningar och prioriterade insatsområden

De överordnade målsättningarna och prioriterade insatsområdena för det Nordiska ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel kommer att under programperioden 2005–2008 inriktas på områdena för näringsutveckling, mat och hälsa, biologisk mångfald och genetiska re-

surser, kollektiva nyttigheter samt horisontella insatsområden såsom forskning, utveckling och utbildning, informations- och kompetensuppbyggnad samt internationellt samarbete.

En specifik utmaning är att göra kust- och landsbygdssamhällena mer attraktiva för den nordiska medborgaren för fast bosättning och fritidsvistelse.

5.1 Näringsutveckling

Det överordnade målet är att bidra till konkurrenskraftiga näringar som hållbart nyttjar naturresurserna.

Målsättningar

- bidra till ökad konkurrenskraft, innovation och förhöjt verdiskapning inom fiske-, jord- och skogsbruksnäringarna samt livsmedelsproduktionen genom ett effektivt och optimalt nyttjande av naturresurser och produktionsfaktorer
- bidra till ökat utbud av och bättre tillgång till marknadsanpassade produkter och tjänster från primärnäringarna och på detta sätt höja förädlingsvärdet och intäkterna från dessa
- bidra till ett förhöjt immateriellt förädlingsvärde genom att utveckla spårbarheten i hela livsmedelskedjan och genom effektiv marknadsföring
- att främja och utveckla miljövänliga, ekosystembaserade produktions- och driftsformer samt tekniska lösningar som integrerar de miljömässiga, ekonomiska och sociala dimensionerna inom fiske- jord- och skogsbrukets verksamhetsområden så att naturresurserna varken överbeskattas eller utarmas
- att basera näringsutvecklingen på ett helhetstänkande från jord/fjord till bord med tonvikt på att tillfredsställa konsumenternas behov av ett brett urval av produkter och tjänster med kvalitet och särprägel producerade under goda etiska förhållanden
- sprida och utbyta erfarenheter om olika former av planering och markanvändning inom både det privata och offentliga skogsbruket och hur multifunktionaliteten på detta sätt kan förbättras

5.2 Mat och hälsa

Det överordnade målet är en mångfald av sunda och trygga matvaror av god kvalitet som ger medborgarna möjligheter att välja en kost som bidrar till god hälsa.

Målsättningar

- öka kunskapen om sambandet mellan livsmedel, kostvanor och hälsa samt beredning av nationella och nordiska handlingsplaner för mat som främjar en god hälsa och välbefinnande och strategier för minskning av problem relaterade till fetma och övervikt
- reducera primärproduktionens negativa effekter på miljö och hälsa vid källan och verka för en minskad mängd främmande ämnen i frö och foder, livsmedelskedjan och produkterna genom generellt förbättrad spårbarhet av råvaror, livsmedel och emballage
- fasthålla och vidareutveckla samarbetet för att utvärdera och hantera kemiska och mikrobiologiska livsmedelsrisker
- utveckla det nordiska samarbetet på området för djurhälsa med fokus på att reducera zoonosnivån i livsmedel samt utveckla beredningsplaner för epizootier och zoonoser
- öka insatsen för djurvälstånd med fokus på gemensamma nordiska prioriteringar för de mest aktuella djurarterna
- att i dialog med konsument, handel och producenter samt i samarbete med andra sektorer prioritera och vidareutveckla samarbetet för att tillgodose kraven på märkning och konsumentinformation, härunder etiska förhållanden i livsmedelsproduktionen
- utveckla en gemensam nordisk tillsynsfilosofi i syfte att främja säkra livsmedel, likvärdighet, effektivitet och öppenhet där fokus ligger på samarbetet mellan branscherna, konsument och tillsynsmyndigheter

- verka för ökad övervakning och insamling av relevant data som grund för riskvärderingar på det kemiska och mikrobiologiska området samt utveckling av riskvärderingsmodeller där Norden bör vara en katalysator för arbetet utifrån den gemensamma hållningen till en hög nivå av konsumentskydd
- arbeta för att begränsa reaktioner på födoämnesöverkänslighet genom märkning och information till konsumenter och industri om råvaror och ämnen i livsmedel
- beredning av en helhetssyn rörande risk/nyttomodeller för livsmedel, härunder fisk, som kan användas som grund för hanteringen av komplexa frågeställningar där både hälsosam effekt och risk förekommer vid konsumtion av samma livsmedel

5.3 Biodiversitet och genetiska resurser

Det överordnade målet är att natur- och genresurser bevaras och nyttjas på ett långsiktigt hållbart sätt.

Målsättningar

- verka för en effektiv uppföljning av ministerrådsdeklarationen från 2003 om tillträde och rättigheter till genetiska resurser⁶ samt säkra effektiv implementering av och aktivt deltagande i utvecklingen av relevanta internationella avtal på området
- fasthålla och vidareutveckla samarbetet med att bevara och dokumentera nordiska växt- och husdjursgenetiska resurser inom jord- och skogsbruk, fiske och livsmedelsproduktionen för framtida nyttjande av den genetiska variationen
- bidra till ökad användning av genetiska resurser och bättre kunskap om sammanhanget mellan användning och säkrande av biologisk mångfald och livsmedelsförsörjning
- stärka samarbetet om frågor om odling och användning av genetiskt modifierade organismer
- verka för att användningen av genetiskt modifierade organismer, inklusive fisk, inte orsakar skador på den biologiska mångfalden samt att Cartagena-protokollets principer genomförs i de nordiska länderna
- bedöma behovet för utveckling av indikatorer för genetisk diversitet inom jord- och skogsbruk samt på andra relevanta områden, bl.a. för vilda genetiska resurser
- öka samarbetet och knyta tätare kontakter mellan de nordiska och nationella programmen för genetiska resurser

5.4 Kollektiva nyttigheter⁷

Det överordnade målet är att tillvarata och utveckla de kollektiva nyttigheterna till gagn för medborgarnas livskvalitet.

Målsättningar

- genom nordiska insatser bidra till utvecklingen av primärnäringarnas multifunktionella roller, inkluderat landsbygdsutveckling som en uppföljning av bl.a. det nordiska projektet om lantbrukets framtida roller⁸
- att underlätta verksamheterna i kustsamhällen och på landsbygden så att man på detta sätt kan upprätthålla sysselsättningsmöjligheter samt säkra mänsklig aktivitet och närvaro i hela Norden, i syfte att stärka näringarnas medverkan till att uppnå såväl regional- som socioekonomiska politiska mål.

⁶ Ministerdeklaration om tillträde och rättigheter till genetiska resurser, Nord 2004:745. Report on Access and Rights to Genetic Resources, Nord 2003:16.

⁷ Kollektiva nyttigheter definieras i detta sammanhang som immateriella värden som bidrar till bland annat utveckling av rekreativa möjligheter och utveckling av landsbygdsbefolkningens och andra typer av regioners befolkningars identitet, kultur, sysselsättningsmöjligheter och livsvillkor.

⁸ Lantbrukets och landsbygdens framtida roller, TemaNord 2004:516

- bidra till implementeringen av den europeiska landskapskonventionen i samarbete med miljösektorn samt utveckla och följa upp den nordiska kulturlandskapsstrategin för att säkerställa att mångfalden och särdragen i de nordiska landskapen bevaras som grund för attraktiva kust- och landsbygdssamhällen och för kollektivt nyttjande för fritidsaktiviteter, rekreation och för bevarande av kulturarv
- bidra till att skapa goda förutsättningar såväl för yrkesfiske som för akvakultur och fritidsfiske i syfte att upprätthålla och utveckla bosättning och aktivitet i kustzonen samt att skapa en levande kustkultur
- öka kunskapen om skogens sociala funktioner bl.a. i samarbete med friluftsv-, skogsägar- och miljöskyddsorganisationer

5.5 Horisontella insatsområden

6. Forskning, utveckling och utbildning

Det överordnade målet är att stärka och utveckla samarbetet rörande forskning och utbildning samt höja kvaliteten på forskning, utveckling och utbildning inom ministerrådets redan etablerade forsknings- och utbildningssamarbete samt medverka till att utveckla nya forsknings- och utbildningsområden.

Målsättningarna för forsknings- och utvecklingssamarbetet generellt

- stärka de nordiska forskningsmiljöerna och samarbetet dessa emellan
- stärka miljöerna för forskning och utveckling på de områden där Norden redan besitter god kunskap och kompetens i syfte att förbättra näringslivets konkurrenskraft och myndigheters behov för forskning
- uppnå en arbetsfördelning och struktur där länderna kompletterar varandras kunskap, kompetens och infrastrukturer för att undgå överlappande och resurskrävande verksamhet
- stärka Norden som en gemensam plattform i konkurrensen om forskningsmedel inom EU och internationellt samt arbeta för bättre koordination och integration i Europa av nationell och regional forskning
- stärka Norden som en samlad utbildningsplattform på hög internationell nivå i syfte att attrahera studerande från andra nordiska länder och från övriga delar av världen
- stärka nordiskt inflytande på internationell politik på området för fiske, jord- och skogsbruk och livsmedel

Specifika målsättningar

- stärka forskningssamarbetet i frågor som rör primärnäringarnas utvecklingsfrågor, förvaltning av natur- och kulturvärden samt ekonomisk och social utveckling
- stärka koordinationen och samordningen av forskningen kring sammanhangen mellan olika förvaltnings- och driftssystem och hållbarheten i nyttjande av förnybara resurser
- bidra till fortsatt innovation, högteknologisk forskning och snabb utbredning av nya teknologiska framsteg i alla led av kedjan från primärproducent till konsument och inom skogsbruket
- utveckla det nordiska samarbetet om forskning kring livsmedelssäkerhet samt kost och hälsa för att stärka kunskapsunderlaget och den nordiska plattformen i internationella fora och processer
- vidareutveckla samarbetet med Nordic InnovationCenter
- att vidareutveckla och stärka det nordiska skogsforskningssamarbete i syfte att utveckla mekanismerna för att formulera gemensamma mål och stärka kunskapsunderlaget för samarbetet i det nordiska och internationella fora och processer

- att fortsätta det aktiva samarbetet med Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University (NOVA) och Nordisk Forskerutdanningsakademi (NORFA) samt bidra till etableringen av en forskarskola på det marina området – Nordic Marine Academy – i samarbete med forsknings- och utbildningssektorn
- bidra till ett utökat samarbete både på grundutbildnings- och forskarutbildningsnivå där samarbetet kan stärka och vidareutveckla utbildningar med förhållandevis få studenter i varje land taget för sig
- fortsätta den koordinerade nordiska insatsen och öka erfarenhetsutbyte, forskning och utveckling gällande bioenergi

7. Informations- och kompetensuppbyggnad

Det överordnade målet är att genom information och kommunikation höja kunskaps- och kompetensnivån om sektorernas verksamhet hos allmänhet och intressenter.

Målsättningar

- att i början av programperioden anta en informationsstrategi för ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk och livsmedel
- att under programperioden utarbeta och implementera en gemensam jämställdhetsplan
- att följa upp informations- och kommunikationsstrategier och -planer som initieras under programperioden

8. Internationellt samarbete

Det överordnade målet är att gemensamma nordiska värderingar och intressen får genomslag i internationella processer och förhandlingar.

Målsättningar

- att på fiskesektorns område verka för en gemensam hållning baserad på hållbart nyttjande av de levande resurserna i olika internationella fora. De nordiska länderna kommer att följa upp FAO processen angående system och konkreta kravspecifikationer för certifiering och märkning av hållbart fiske samt stärka och utveckla de nordiska ländernas samarbete i internationella fora angående förvaltning av fiskebestånden
- de nordiska länderna kommer även i fortsättningen att sträva efter ett solitt vetenskapligt bidrag i det internationella havsforskningsrådet ICES och dess undergrupper
- att på jordbrukssektorns område bedriva en aktiv europeisk och internationell politik, särskilt inom EU och FAO, samt i övriga relevanta processer och organ
- att vara pådrivande på området för bevarande, hållbart nyttjande och nyttofördelning av genetiska resurser inom ramen för Konventionen om biologisk mångfald, speciellt med hänsyn tagen till beslutet från WSSD Johannesburgstoppmötet och uppföljningen av Bonn-riktlinjerna om tillträde till genetiska resurser och fördelning av nytta
- att stärka samarbetet i syfte att påverka europeisk och internationell skogspolitik i internationella förhandlingar och processer. Ett organiserat nordiskt samarbete skall byggas på en gemensam nordisk strategi som grundar sig på nationella och internationella målsättningar och riktlinjer för ett hållbart skogsbruk, särskilt inom ramarna för FN: s skogsforum UNFF, FAO, den Paneuropeiska processen samt övriga relevanta processer och organ
- att säkerställa att de nordiska länderna på livsmedelsområdet intar en fortsatt pådrivande roll i utvecklingen av regelverk samt påverkan av beslutsfattande rörande livsmedel – riskhantering och riskvärdering inom EU/EES, FAO, WHO, Codex Alimentarius och Internationella organisationen för husdjursjukdomar (OIE) och i den internationella växtskyddskonventionen (IPPC)

- att stärka de västnordiska ländernas samarbete med övriga kustsamhällen i Nordatlanten kring hållbart nyttjande av havets levande resurser genom ett förstärkt samarbete mellan primärnäringarna i regionen
- att vidareutveckla och stärka det västnordiska samarbetet på områdena för livsmedelskontroll, konsumentskydd samt jord- och skogsbruk
- fortsatt nordisk-baltiskt-ryskt fiskesamarbete genom Baltic Fisheries Cooperation BAFICO i syfte att genom kunskapsutbyte och samarbete om frågor av intresse för fiskerinäringen tillvarata och stärka grunden för fiskerinäringarna i Östersjöregionen
- en utvidgning av fiskerisamarbetet till att även inkludera det nordatlantiska samarbetet North Atlantic Conference NAC och därmed bidra till den internationella processen om regionalisering av fiskeförvaltningen
- att utveckla och stärka samarbetet om genresursbevarande och – förvaltning med de baltiska länderna samt utveckla samarbetet med Vavilovinstitutet i S:t Petersburg
- att utveckla och stärka samarbetet med Baltikum om ekologiska livsmedel och ekologisk produktion
- att utveckla och stärka samarbetet med Baltikum och Nordvästryssland om främjande av bärkraftigt skogsbruk och virkeshandel, utvecklande av skogsadministrationen omfattande skogslagstiftning, erfarenhetsutbyte om ägarstrukturer, fortbildning av skoglig personal samt bekämpande av illegala avverkningar samt stimulerad användning av trä samt skogsforsknings-samarbete
- att stärka samarbetet för ökad livsmedelssäkerhet i den nordisk-baltiska regionen med fokus på att implementera internationellt fastställda målsättningar och genom att göra den nordisk-baltiska regionen till en spjutspets för livsmedelssäkerhet genom gemensamma insatser i relation till internationella processer, härunder på områdena för spårbarhet, zoonoser, dioxiner och effektiv livsmedelskontroll. Likaledes att fortsätta samarbetet rörande hälsa och näring

Organisation och styrmedel

Handlingsprogrammet gäller för perioden 2005–2008 och kompletterar den överordnade Strategin för ett hållbart Norden. I detta kapitel beskrivs den nuvarande strukturen. Ministerrådet kommer att se över organisationsstrukturen i det nya ministerrådet och ta hänsyn till erfarenheterna hittills och rekommendationerna från utvärderingarna av handlingsprogrammen för perioden 2001–2004. Ett beslut i frågan förväntas under innevarande programperiod.

6.1 Ministerrådet

Nordiska ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel har det överordnade ansvaret för det nordiska samarbetet från jord/fjord till bord. Politisk relevans och beslut i ministerrådets arbete är centralt. Ministermötena byggs upp runt politiskt relevanta teman med stark koppling till de årliga ordförandeprogrammen.

6.2 Koordinationsgruppen

I syfte att säkra en effektiv koordination mellan de tre ämbetsmannakommittéerna; för fiskefrågor (NÄF), för jord- och skogsbruksfrågor (NÄJS) samt för livsmedelsfrågor (ÅK-Livs) och trygga ett integrerat helhetsperspektiv i frågor av sektorövergripande karaktär har en koordinationsgrupp upprättats. Koordinationsgruppen tillsätts på hög nivå och varje land och de självstyrande områdena utnämner en representant till gruppen. Gruppen möts minst en gång per år och fattar då beslut om ministerrådets dagordning, slutgiltigt MR-budgetförslag till NMRS för kommande år, gemensamma aktuella strategier och frågor samt upplägget av eventuellt höstmöte. Koordinationsgruppens verksamhet kommer att utvärderas år 2006.

6.3 Ämbetsmannakommittéerna

Ämbetsmannakommittéerna, NEF, NÄJS samt ÄK-Livs, verkställer ministrarnas och koordinationsgruppens beslut. Dessutom svarar de för uppföljningen av föreliggande handlingsprogram genom att analysera verksamhetsrapporter, verksamhetsplaner, revisionsrapporter samt att överväga förslag om aktuella politiska frågor som kommer från institutioner och permanenta samarbetsorgan inom sektorn. Frågor som kräver politisk diskussion bereds och överlämnas till ministerrådet. Ämbetsmannakommittéerna tillsätter arbetsgrupper efter behov.

6.4 Institutioner, samarbetsorgan och nätverk

Ämbetsmannakommittéerna har genom åren inrättat ett antal arbetsgrupper, samarbetsorgan, nätverksgrupper och en institution – Nordiska genbanken – att bistå i implementeringen av handlingsprogrammet och övriga nordiska styrdokument. Samarbetsorganen är rådgivande, forskningsorienterade utredande, informationsutväxlande och projektinitierande till sin natur. De är viktiga länkar mellan nationellt och nordiskt arbete. Till samarbetsorganens roll hör också att göra forsknings- och utredningsresultaten tillgängliga så att de kan utgöra underlag för politikutveckling och förvaltning. Bl.a. kan nämnas det långvariga och fruktbara samarbetet inom skogsforskningen inom ramen för Samnordisk skogsforskning SNS som utgör ett fint exempel på nordiskt samarbete.

För det tvärssektoriella samarbetet eftersträvas i varje enskilt fall den lösning som uppnår effektivast möjliga styrning. Under årens lopp har ett antal tvärssektoriella samarbetsorgan, grupper och projekt etablerats med miljö-, energi-, konsument- och forskningssektorn; bl.a. Nordiska genresursrådet (NGR), styrgruppen för miljö- och fiskesamarbetet (MiFi) och styrgruppen för miljöstrategin för jord- och skogsbruk (MJS).

Uppföljning, evaluering och finansiering

Handlingsprogrammet gäller för perioden 2005–2008. Handlingsprogrammet förankras i förhållande till Nordiska rådet genom att föreläggas Nordiska rådet för yttrande före det slutliga fastställandet. Nordiska rådet har i samband med den årliga budgetprocessen möjlighet att påverka de konkreta planerna för kommande år.

Ministerrådet och ämbetsmannakommittéerna för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel arbetar för att nödvändiga resurser prioriteras till de olika satsningsområdena i detta handlingsprogram. Ministrarna kommer dessutom att under programperioden besluta om dagsaktuella politiska teman utöver dem som nämns i handlingsprogrammet för behandling och uppföljning i Nordiska ministerrådet.

Föreliggande handlingsprogram omfattar många insatsområden av nordiskt och nationellt intresse. Ambitionerna är höga inom en relativt begränsad nordisk budget. Ministrarna utgår därför ifrån att en större andel än tidigare av aktiviteterna bör finansieras med nationella medel och därmed ingå som en naturlig del av de nationella prioriteringarna.

Mot slutet av programperioden genomförs en utvärdering av de resultat som uppnåtts inom handlingsprogrammet.

Styrgruppens sammansättning

Ordförande	Elín Guðmundsdóttir, Forstöðumaður matvælasviðs/ Livsmedelsenheten, Umhverfisstofnun/Miljö- och livs- medelsverket, Island
Danmark	Marie Louise Flach de Neergaard, Ministeriet for Føde- varer, landbrug og fiskeri
	Knud Østergaard, Fødevaredirektoratet
Finland	Anders Portin, Jord- och skogsbruksministeriet
Island	Kristinn Hugason, Sjávarútvegsráðuney- tið/Fiskeriministeriet
Norge	Gudbrand Bakken, Landbruksdepartementet
	Tone Holthe Svensen, Fiskeridepartementet
Nordiska ministerrådets sekretariat	Ásmundur Guðjonsson
	Bente Stærk
	Lise Lykke Steffensen
Sekreterare	Kerstin Stendahl-Rechardt, Miljöministeriet Finland

Akronymer och förkortningar

ABS	Access and Benefit-Sharing Tillträde och fördelning av nytta
Baltic 21	Agenda 21 för Östersjön
BAFICO	Baltic Fisheries Cooperation
CBD	Convention on Biological Diversity 1992 Konventionen om biologisk mångfald 1992
Bonn Guidelines	Bonn Guidelines on access to genetic resources and benefit – sharing un- der the Convention on Biological Diversity Bonn riktlinjerna om tillträde till genetiska resurser och fördelning av nytta i enlighet med konventionen om biologisk mångfald
Cartagena	Cartagena protokollet om biosäkerhet Cartagena Protocol on Biosafety
CGIAR	Consultative Group on International Agricultural Research Den rådgivande gruppen för internationell jordbruksforskning
Codex Alimentarius	Gemensamt FAO/WHO regelverk för livsmedel
COP	Conference of the Parties Partskonferens
CPGRA	Commission on Plant Genetic Resources
EAAP	European Association on Animal Production
ECP/GR	European Cooperative Programme for Genetic Resources Networks
EC-CHM	European Community Biodiversity Clearing House Mechanism Europeiska gemenskapens clearingmekanism för biologisk mångfald

EC	European Community
EG	Europeiska gemenskapen
EEA	European Economic Area
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EU	European Union Europeiska unionen
EUFORGEN	European Forest Genetic Resources Programme
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations FN: s livsmedels - och jordbruksorganisation
FJSL	Fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel
FoU	Forskning och utveckling
ICES	International Council for the Exploration of the Sea Internationella havsforskningsrådet
IPGRI	International Plant Genetic Resources Institute
IPPC	International Plant Protection Convention Internationella växtskyddskonventionen
IT-PGRFA	International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture 2003 Internationella fördraget om växtgenetiska resurser för livsmedel och jordbruk 2003
MAT	Mutually Agreed Terms Ömsesidigt överenskomna villkor
MTA	Material Transfer Agreement Avtal om överföring av genetiskt material
MiFi	Styrgruppen för nordiska miljö- och fiskeristrategin
MR	Ministerråd
MR-FJSL	Nordiska ministerrådet /fiske-, jord- och skogsbruks- samt livsmedelsministrarna
NGB	Nordiska genbanken
NGH	Nordiska genbanken för husdjur
NGR	Nordiska genresursrådet
NGO	Non-governmental Organisation Icke-statlig organisation
NJF	Nordiska jordbruksforskarens förening
NKJ	Nordiskt kontaktorgan för jordbruksforskning
NKJS	Nordiskt kontaktorgan för jord- och skogsbruksfrågor
NMR	Nordiska ministerrådet
NCM	Nordic Council of Ministers
NOR	Nordiskt organ för renforskning

NORFA	Nordisk Forskerutdanningsakademi
NOVA	Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University
NSFP	Nordiskt skogsbruks frö- och planråd
NÄF	Nordiska ämbetsmannakommittén för fiskeripolitik
NÄJS	Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor
OIE	World Organisation for Animal Health Internationella organisationen för husdjursjukdomar
PIC	Prior Informed Consent I förväg lämnat informerat medgivande - Förhandsgodkännande
R&D	Research and Development Forskning och utveckling
SNS	Samnordisk skogsforskning
SPS agreement	Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures Avtalet om sanitära och fytosanitära åtgärder
TRIPs	Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights Handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur
UNFF	United Nations Forum on Forests FN: s skogsforum
UPOV	The International Union for the Protection of New Varieties of Plants Internationella unionen för skydd av växtförädlingsprodukter
WIPO	World Intellectual Property Organisation Världsorganisationen för immateriell äganderätt
WHO	World Health Organisation Världshälsoorganisationen
WSSD	World Summit on Sustainable Development Världstoppmötet om hållbar utveckling
WTO	World Trade Organization Världshandelsorganisationen
ÄK-Livs	Nordiska ämbetsmannakommittén för livsmedelsfrågor

Framställning 8/2005

Revideret strategi for genetiske ressourcer for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler i Norden 2005-2008

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 28 april 2005 antagit nedanstående framställning efter förslag av Miljö- och naturresursutskottet, (B 222/miljø).

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående framställning:

Framställningen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- 1) *at* som et led i samarbejdet med Nordvestrusland, tilstræbe og budgetmæssigt tilgodese et fortsat og intensiveret samarbejde med genbanken i Skt. Petersborg (Vavilov Instituttet) efter forhandling på baggrund af instituttets ønsker og i samspil med baltiske og andre internationale aktører på området
- 2) *at* gennemføre B 222/miljø Ministerrådsforslag om revideret strategi for genetiske resurser for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler i Norden 2005-2008 under inddragelse af de synspunkter, der er udtrykt i Nordisk Råds nærværende betænkning om forslaget

Pärnu den 28 april 2005

Rannveig Guðmundsdóttir
president

Frida Nokken
rådsdirektør

Miljø- og Naturresurseudvalgets betænkning

Ministerrådsforslag om revideret strategi for genetiske ressourcer for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler i Norden 2005-2008

(Ministerrådsforslag, se s. 4)

1. Miljø- og Naturresurseudvalgets forslag

Miljø- og Naturresurseudvalget foreslår, at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- 1) at som et led i samarbejdet med Nordvestrusland, tilstræbe og budgetmæssigt tilgode-se et fortsat og intensiveret samarbejde med genbanken i Skt. Petersborg (Vavilov Institut) efter forhandling på baggrund af instituttets ønsker og i samspil med baltiske og andre internationale aktører på området
- 2) at gennemføre B 222/miljø Ministerrådsforslag om revideret strategi for genetiske ressourcer for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler i Norden 2005-2008 under inddragelse af de synspunkter, der er udtrykt i Nordisk Råds nærværende betænkning om forslaget

2. Baggrund

Nordisk Ministerråd fremsendte i september 2004 til Nordisk Råd et ministerrådsforslag om en revideret strategi for genetiske ressourcer i Norden 2005-2008. Ministerrådet anmoder om Nordisk Råds kommentarer.

De genetiske ressourcer er grundlaget for artsdiversitet og for opretholdelsen af levedygtige miljøer og økosystemer. I forhold til fødevarerforsyning, fødevarerikkerhed, kvalitet og udbud er bevarelsen af de genetiske ressourcer også helt centrale.

3. Behandling af ministerrådsforslaget

Miljø- og Naturresurseudvalget har behandlet forslaget på sit møde den 22. september 2004 i Mariehamn, Åland, på sit møde den 27. januar 2005 i København og på sit møde den 28. april 2005 i Pärnu, Estland. Desuden drøftede en deputation fra udvalget sagen med den danske fødevarerminister på et møde i København den 31. marts 2005. På dette møde modtog udvalget bl.a. en udmærket orientering om status for samarbejdet med Vavilov Institut i Skt. Petersborg.

Instituttet er verdens tredje største genbank og indeholder nogle meget værdifulde samlinger af plantegenetisk materiale, der for en væsentlig del ikke findes andre steder. Vavilov Instituttets historie og grundlæggelsen af samlingen af frø og planter kan dateres tilbage til 1894. Instituttet har indsamlet frø og planter i Norden tilbage fra før 2. verdenskrig, og har fortsat værdifuldt nordisk materiale, navnlig fra 1950'erne. Instituttet har således samlet materiale, før der fattedes interesse for dette i Norden, og på et tidspunkt inden man begyndte at anvende sprøjtemidler og fik store planteforædlingsfirmaer. Det vil sige, at de indsamlede kornsorter f.eks. var tilpasset oprindelige sygdomstryk og lokale forhold. Disse "gamle" kornsorter fra før den systematiske planteforædling har således stor betydning som grundmateriale i forbindelse med at

udvikle "moderne" sorter, der er sygdomsresistente og i mindre grad afhængige af kemisk plantebeskyttelse.

Endvidere findes, af historiske årsager, alt baltisk materiale på Vavilov. Der findes således i dag værdifuldt og unikt nordisk og baltisk materiale på Vavilov. Opløsningen af det tidligere Sovjetunionen og de økonomiske og organisatoriske omvæltninger i Rusland har kraftigt påvirket driften af Vavilov. På grund af mangelfuld russisk finansiering lever Vavilov i dag ikke op til standarder for sikker og langtidsholdbar opbevaring af de plantegenetiske materialer, hvilket er bekymrende set i relation til de store plantegenetiske værdier, som genbanken indeholder.

Jord- og skovbrugssektoren under Nordisk Ministerråd har siden 1997 fået støtte fra nærområdeprogrammet til projekter med Vavilov Institutet. I starten havde støtten karakter af akut nødhjælp, mens arbejdet i dag er mere formaliseret og lagt i konkrete rammer.

Bevillingen fra Nærområdeprogrammet udløber i 2005. I det foreliggende udkast til budget for jord- og skovbrugssektoren under Nordisk Ministerråd lægges dog vægt på, at de genetiske resurser er et højt prioriteret område, og at området opprioriteres generelt. Endvidere beskrives i det nuværende udkast, at samarbejdet med Rusland vil blive videreudviklet og fokuseret med særlig vægt på blandt andet samarbejdet om genetiske resurser i nærområdet.

Sekretariatet i Nordisk Ministerråd har afholdt møde i februar 2005 med Vavilov Institutet om det fremtidige samarbejde. Sekretariatet har anmodet Vavilov om en statusrapport for samarbejdet, der skal danne udgangspunkt for, hvordan det fremtidige samarbejde struktureres. Vavilov har udtrykt ønske om, at man reviderer den nuværende samarbejdsaftale.

Fra nordisk side må der forventes en velvillig indstilling til fortsat bidrag til Vavilov Institutet. Nærmere stillingtagen vil afvente modtagelsen af statusrapporten fra Vavilov, som blandt andet skal afklare, hvilke finansieringsplaner, og omfang heraf, der fra de russiske myndigheds side foreligger for Vavilov Institutet. Ud fra disse oplysninger vil der således på et kvalificeret grundlag kunne træffes beslutning for eventuel fremtidig nordisk medfinansiering af instituttet.

4. Udvalgets synspunkter

Udvalget bifalder ministerrådets udarbejdelse af en revideret strategi for 2005-2008. Strategien opstiller overordnede mål for programperioden 2005-2008. Desuden gennemgås de prioriterede opgaver for perioden opstillet efter

- Planter
- Husdyr
- Skovbrug
- Fiskeri og opdræt

Strategien definerer og placerer det nordiske samarbejde, så det støtter de enkelte nordiske landes eget arbejde, og således, at de nordiske landes samarbejde også nyttiggøres i videre internationalt samarbejde, i Baltikum, i Nordvestrusland, i EU og i FN's organer.

Udvalget finder, at de opstillede overordnede mål er velbegrundede, og forventer at de målsætninger, der i strategien er generelt eller mindre præcist formulerede, i tiden fremover, gennem de årlige arbejdsprogrammer, vil blive tydeliggjort.

Navnlig påskønnes det, at det i strategien beskrives som et overordnet mål for programperioden, at "Undersøge forudsætningerne for et nordisk samarbejde om spørgsmål vedrørende sameksistens mellem konventionelle og økologiske afgrøder ved dyrkning af genmodificerede afgrøder (GMO), som er fremstillet efter bioteknologiske metoder" (jf. rådets Rek. 16/2003 GMO i jordbruget).

Med henvisning til ministerens orientering ønsker udvalget at udtrykke sit ønske om, at samarbejdet mellem Norden og Vavilov Institutet udvikles og intensiveres efter en ligeværdig overenskomst og samspil med baltiske og andre internationale aktører på området.

5. Konklusion

Miljø- og Naturresurseudvalget foreslår, at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- 1) *at* som et led i samarbejdet med Nordvestrusland, tilstræbe og budgetmæssigt tilgode-
se et fortsat og intensiveret samarbejde med genbanken i Skt. Petersborg (Vavilov In-
stituttet) efter forhandling på baggrund af Instituttets ønsker og i samspil med baltiske
og andre internationale aktører på området
- 2) *at* gennemføre B 222/miljø Ministerrådsforslag om revideret strategi for genetiske
ressurser for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler i Norden 2005-2008 under
inddragelse af de synspunkter, der er udtrykt i Nordisk Råds nærværende betænkning
om forslaget

Pärnu, den 28. april 2005

Ásta R. Jóhannesdóttir (A)
Sinikka Bohlin (s)
Agne Hansson (c)
Kári P. Højgaard (Sjfl.)
Asmund Kristoffersen (A), leder
Simo Rundgren (cent)

Inge Ryan (SV)
Barbro Sundback (ÅSD)
Satu Taiveaho (sd)
Gunilla Tjernberg (kd)
Kristen Touborg (SF)

Ministerrådsforslag

om revideret strategi for genetiske ressourcer for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler i Norden 2005-2008

(Overleveret av Nordisk Ministerråd)

(Strategi for genetiske ressourcers for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler i Norden 2005-2008, se s. 7)

Nordisk Ministerråd med ansvar for fiskeri, jord- og skovbrug og levnedsmidler fremlægger hermed forslag til revideret "Strategi for genetiske ressourcer i Norden 2005-2008". Strategien operationaliserer bl.a. de målsætninger i den reviderede "Strategi for Bæredygtig Udvikling i Norden", som ministerrådet ønsker at prioritere.

På grundlag af den store opmærksomhed på og erkendelsen af de genetiske ressourcers vigtighed udgav Nordisk Ministerråd en strategi for bevarelsen af de nordiske genressourcer for perioden 2001-2004 (ANP 2002:704).

Nordisk Ministerråd har siden organiseret sig med et fælles ministerråd for fiskeri, jord- og skovbrug og levnedsmidler for at sikre en helhedsorienteret varetagelse af hele fødevarer-/værdikæden. Denne helhedstankegang følges der op på i den reviderede strategi, hvor en styrkelse af tværsektorielle indsats er i fokus. Som noget nyt omfattes de fiskegenetiske ressourcer af strategien, og giver retningslinier for arbejdet de kommende år for dette område.

På den baggrund fremlægger Nordisk Ministerråd et ministerrådsforslag om en revideret Strategi for Genetiske Ressourcer i Norden 2005-2008.

Ministerrådet anmoder om Nordisk Råds synspunkter på forslaget.

Nordisk Ministerråd vil særligt pege på følgende:

Indholdet i strategien

Den reviderede strategi for genetiske ressourcer indeholder de fælles nordiske rammer for samarbejdet inden for ministerrådet for perioden 2005-2008 for arbejdet med bevarelse og bæredygtig anvendelse af genetiske ressourcer.

Strategiens vision er følgende: "De nordiske genetiske ressourcer forvaltes bæredygtigt med hovedvægt på indsats med særligt potentiale for værdiskabelse og nordisk nytte. Det nordiske samarbejde fremstår som et foregangseksempel internationalt, også i arbejdet vedrørende adgang og rettigheder til anvendelse af de genetiske ressourcer og en retfærdig fordeling af nyten af deres anvendelse".

Den reviderede fælles nordiske "Strategi for genetiske ressourcer i Norden 2005-2008" bygger på såvel den reviderede nordiske "Revideret strategi om bæredygtig udvikling i Norden", "Handlingsprogrammet for fiskeri, jord- og skovbrug og levnedsmidler 2005-2008", Nordisk Råds rekommandationer, strategien for genetiske ressourcer for den forudgående programperiode, relevante evalueringer samt Nordisk Ministerråds overordnede politik om samarbejde med andre regionale og internationale fora samt det nuværende og fremtidige nærrområde.

Som et grundlæggende princip for strategien er der lagt stor vægt på at udvikle en helhedstankegang i relation til miljøet, fødevarernes oprindelse og deres vej til konsumenterne samt er-

hvervenes rolle i en bæredygtig forvaltning af genetiske ressourcer. Bæredygtig forvaltning omfatter såvel bevaring som udnyttelse af de genetiske ressourcer.

Foruden at prioritere det på forhånd eksisterende succesfulde samarbejde vil det nordiske samarbejde blive udvidet med dialog om nye udfordringer, bl.a. forvaltningen af vilde genetiske bestande og emner af almen politisk interesse, f.eks. GMO i relation til bæredygtig forvaltning af de genetiske ressourcer.

Der er fokus på tværgående samarbejde. Af fælles udfordringer, hvor mulighederne for synergi, effektivitet og nordisk nytte på tværs af de berørte sektorer skal identificeres og udnyttes, kan nævnes opfølgningen på relevante internationale aftaler og konventioner, information, uddannelse samt adgang og rettigheder til genetiske ressourcer. Af helt central betydning er desuden sammenhængen mellem de genetiske ressourcer samt fødevareforsyning og -sikkerhed, kvalitet og udbud. Der er også taget højde for, at tyngdepunktet i det nordiske gensamarbejde er særlige sektorspecifikke udfordringer knyttet til bevaring, dokumentation og anvendelse af genetiske ressourcer gennem de nordiske genbanker og netværk.

Bevaring og bæredygtig udnyttelse af genetiske ressourcer inden for fiskeri og opdræt er et nyt område i den nordiske strategi for genetiske ressourcer. I opstartsfasen bør der lægges vægt på kortlægning af mulige indsatsområder, hvor man via samarbejde kan medvirke til at etablere/udvikle nationale og nordiske satsninger på genetiske ressourcer på fiskeri- og opdrætsområdet.

Opfølgning, evaluering og finansiering

Strategien er gældende for perioden 2005-2008. Strategien skal forelægges Nordisk Råd til udtalelse inden strategien endelig vedtages. Nordisk Råd har samtidig med den årlige budgetproces mulighed for at påvirke de konkrete planer for de kommende år.

Ministerrådet og de tre embedsmandskomiteer for fiskeri, jord- og skovbrug og levnedsmidler vil arbejde for at de nødvendige ressourcer prioriteres til de forskellige satsningsområder i strategien.

Strategien omfatter mange indsatsområder af nordisk og national interesse. Ambitionerne er høje inden for et relativt begrænset nordisk budget. Ministrene går ud fra at en vis andel af tidligere aktiviteter bør finansieres med nationale midler, og dermed indgå som en naturlig del af de nationale prioriteringer. Der vil under strategiperioden være behov for en systematisk gennemgang af forholdet mellem de nordiske og de nationale aktiviteter og finansiering af strategiens prioriteringer. Basisfinansieringen til Nordisk Genbank skal fortsat være fra Nordisk Ministerråd.

På den baggrund er det en vigtig udfordring, at videreudvikle integreringen mellem de nationale programmer og de nordiske aktører for, at opnå nytte af erfaringsudveksling, kundskabsopbygning og -spredning, effektiviseringer etc. Derfor skal man også under programperioden arbejde for en klar ansvars- og arbejdsdeling mellem de nordiske og de nationale handlingsprogrammer og strategier. De nordiske aktiviteter skal supplere eller yde støtte til de nationale aktiviteter, og dermed sikre nordisk nytte.

Strategien skal i Nordisk Ministerråds regi implementeres bl.a. gennem de relevante nordiske samarbejdsorganer og institutioner inden for genressourceområdet; som f.eks. Nordisk Genressourceråd, Nordisk Genbank, Nordisk Genbank Husdyr og Nordisk Skovbrugs- Frø- og Planteråd samt relevante forskningsnetværk og arbejdsgrupper under ministerrådet.

Mod slutningen af programperioden gennemføres en evaluering af de resultater som er opnået.

Processen

Forslaget til en revideret "Strategi for genetiske ressourcer i Norden 2005-2008" er udarbejdet af en særligt udpeget arbejdsgruppe med kompetence inden for alle fagområder i strategien. Endvidere har forslaget været sendt i høring nationalt, blandt nordiske samarbejdsorganer, involverede sektorer samt sendt i høring hos de nationale frivillig- og medborger organisationer.

Koordinationsgruppen for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler har på baggrund af høringssvarene behandlet strategien den 23. juni 2004.

Nordisk Ministerråd for fiskeri, jord- og skovbrug og levnedsmidler behandlede forslaget til "Strategi for genetiske ressourcer i Norden 2005-2008" på sit møde den 13. august 2004. Ministerrådet støtter de fremlagte prioriteringer og forslag.

Nordisk Ministerråd for fiskeri, jord- og skovbrug og levnedsmidler ser frem til Nordisk Råds bemærkninger til strategien inden, at der tages endelig stilling til forslaget.

Akureyri, 13. august 2004

Árni M. Mathiesen
Fiskeriminister

Guðni Ágústsson
Jordbruksminister

Siv Friðleifsdóttir
Miljø- og
Nordisk Samarbejdsminister

Per Unckel
Generalsekretærene

Strategi for genetiske ressourcer for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler i Norden 2005-2008

Forord

Det nordiske samarbejde om genetiske ressourcer er veletableret, og har været fremgangsrigt over en lang årrække. Indsatser og spørgsmål på området har fået stadig større strategisk vægt i Nordisk Ministerråd. Det nordiske gensamarbejde har en tæt tilknytning til internationalt samarbejde, især inden for FAO, Konventionen om Biologisk Mangfoldighed samt i forbindelse med udviklingsbistand. Den nordiske indsats inden for genetiske ressourcer og biodiversitet har skabt international opmærksomhed. Særligt kan fremhæves arbejdet inden for adgang og rettigheder til genetiske ressourcer. Nordisk Genbanks (NGB) aktive rolle i opbygningen af en regional genbank i SADC-området i Sydafrika samt det meget vellykkede samarbejde om genressource-spørgsmål i nærområderne og Nordvestrusland skal også nævnes.

På grundlag af den store opmærksomhed på og erkendelsen af de genetiske ressourcers vigtighed udgav Nordisk Ministerråd en strategi for bevarelsen af de nordiske genressourcer for perioden 2001-2004 (ANP 2002:704). Strategien omfatter mål og indsatser for arbejdet med bevarelse og bæredygtig anvendelse af genetiske ressourcer inden for jord- og skovbrug.

Gennem de sidste 25 år er der blevet gennemført en række evalueringer af det nordiske gensamarbejde. Samtlige evalueringer har rost og anerkendt værdien af det samarbejde, som denne strategi er møntet på, samtidig med at der til stadighed opfordres til at undersøge muligheder for at effektivisere organiseringen af arbejdet. Senest i foråret 2004 blev evalueringer af de respektive handlingsprogrammer 2001-2004 for hhv. bevarelsen af de genetiske ressourcer samt for jord- og skovbrugssamarbejdet fremlagt. Evalueringerne indeholder konkrete anbefalinger til organisatoriske og faglige aspekter i den kommende programperiode 2005-2008.

Den reviderede fælles strategi for forvaltningen af genetiske ressourcer i fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler 2005-2008, som præsenteres her, bygger på såvel den nordiske strategi for bæredygtig udvikling "En ny kurs for Norden", handlingsprogrammet for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler 2005-2008, strategien for genetiske ressourcer for den forudgående programperiode samt de omtalte evalueringer. Grundlaget for strategien er at bevare og bygge videre på det meget vellykkede formelle samarbejde om mangfoldigheden i nordisk jord- og skovbrug samt fortsat udvikling af nye opgaver i relation til ny teknik og viden inden for forvaltning af de genetiske ressourcer i naturen.

Thorsteinn Tómasson
Arbejdsgruppens formand

Vision

De nordiske genetiske ressourcer forvaltes bæredygtigt med hovedvægt på indsatser med særligt potentiale for værdiskabelse og nordisk nytte. Det nordiske samarbejde fremstår som et foregangseksempel internationalt, også i arbejdet vedrørende adgang og rettigheder til anvendelse af de genetiske ressourcer og en retfærdig fordeling af nyten af deres anvendelse.

Indledning

De genetiske ressourcer er en meget vigtig del af vores kulturarv, identitet, naturressourcer og fødevarergrundlag. Genressourcesamarbejdet omfatter generelt et meget bredt område, og der findes mange aktører, samarbejdsfora, handlingsplaner og strategier for gensamarbejdet, som for hvert deres indsatsområde bidrager til den nordiske nytte. En udfordring i den forbindelse er at tænke i helheder og sikre en fortsat styrkelse af Nordens rolle inden for genetiske ressourcer gennem integration af samarbejdet mellem aktørerne, såvel nordisk som internationalt.

Det nordiske samarbejde om genetiske ressourcer er en succes med en lang historie. Arbejdet for at bevare og bruge de genetiske ressourcer i Norden på en bæredygtig måde har været og er fortsat af meget stor nordisk nytte. De nordiske lande har udviklet en stærk forvaltning gennem samarbejdsorganerne Nordisk Genbank (NGB), Nordisk Genbank Husdyr (NGH) og Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd (NSFP).

Landene har i fællesskab besluttet, at de plantegenetiske ressourcer i Nordisk Genbank skal omfattes af fælles nordiske rettigheder, og dette kollektive ansvar skal fastholdes og videreudvikles. I det videre samarbejde vil det være meget højt prioriteret at sikre adgang og rettigheder til anvendelse af de genetiske ressourcer og en retfærdig fordeling af udbyttet fra brugen af disse. Det nordiske samarbejde vil desuden bidrage til globale løsninger på dette område.

De husdyrgenetiske ressourcer behandles på flere områder forskelligt fra de plantegenetiske, for eksempel hvad angår den tekniske forædling, ejerskab og international regulering. Udveksling af husdyrgenetisk materiale er fortsat reguleret efter privatretslig lovgivning. Nordisk Genbank Husdyr (NGH) er ikke en bank for genetisk materiale, da de enkelte lande har egne nationale organer, som organiserer bevaringsarbejdet i henhold til anbefalinger i "Konventionen om Biologisk Mangfoldighed" (CBD), som understreger det nationale ansvar for genetiske ressourcer.

Genetiske ressourcer er fundamentet for artsdiversitet og for at opretholde levedygtige miljøer og økosystemer. Genetiske ressourcer er tillige forudsætningen for at bevare en række af de positive naturprocesser, som er vigtige for produktionen i landbrug, skovbrug og fiskeri. Både marine- og skovgenetiske ressourcer er indsatsområder i denne sammenhæng. De genetiske ressourcer hos vilde arter eller populationer bevares ved en kombination af arts- og levestedsbeskyttelse. I Biodiversitetskonventionen skelnes mellem *in situ*-bevaring af arterne i deres naturlige vokse- eller levesteder og *ex situ*-bevaring af arterne i f.eks. botaniske og zoologiske haver eller i genbanker.

Formålet med denne strategi er at angive de overordnede sigtelinjer for det nordiske gensamarbejde de kommende år. Strategien skal implementeres bl.a. gennem de nordiske samarbejdsorganer inden for genressourceområdet; NGB, NGH og NSFP. Foruden at prioritere det på forhånd eksisterende succesfulde samarbejde vil det nordiske samarbejde blive udvidet med henblik på at udvikle en dialog om nye udfordringer, bl.a. forvaltningen af vilde genetiske bestande og emner af almen politisk interesse, f.eks. GMO i relation til bæredygtig forvaltning af de genetiske ressourcer. Erhvervenes rolle og engagement i bæredygtig forvaltning af genetiske ressourcer samt deres nytte heraf er også en vigtig dimension.

Nordisk Ministerråd har i 2001 organiseret sig med et fælles ministerråd for fiskeri, jord- og skovbrug og fødevarer spørgsmål. Denne helhedstankegang følges der op på i strategien, hvor en styrkelse af tværsektorielle indsatser er i fokus. Som noget nyt omfattes de fiskegenetiske ressourcer af strategien og giver retningslinjer for arbejdet de kommende år for dette område. Af fælles udfordringer, hvor mulighederne for synergi, effektivitet og nordisk nytte på tværs af de berørte sektorer skal identificeres og udnyttes, kan nævnes opfølgningen på relevante internationale aftaler og konventioner, information, uddannelse samt adgang og rettigheder til genetiske

ressourcer. Af helt central betydning er desuden sammenhængen mellem de genetiske ressourcer samt fødevarerforsyning og -sikkerhed, kvalitet og udbud. Forbrugerne har krav på, at fødevarer er sikre og af en ordentlig kvalitet. Som basis for fødevarerproduktionen har de genetiske ressourcer betydning for fødevaresikkerheden, og kan bidrage hertil f.eks. ved hjælp af bæredygtige avlsprogrammer til øget sundhed og velfærd for husdyrene.

Mål for arbejdet med genetiske ressourcer

Tyngdepunktet i det nordiske gensamarbejde er særlige sektorspecifikke udfordringer knyttet til bevaring, dokumentation og anvendelse af genetiske ressourcer gennem de nordiske genbanker og netværk og i samarbejde med nationale programmer for genetiske ressourcer. I denne strategi udvikles en helhedstankegang i relation til miljøet, fødevarernes oprindelse og deres vej til konsumenterne. En meget vigtig sammenhæng er desuden erhvervenes rolle i og nytte af bæredygtig forvaltning af genetiske ressourcer, herunder værdiskabelse samt landsby- og landdistriktsudvikling.

Det stærke nordiske samarbejde på genressourceområdet har medført, at Norden har kunnet manifestere sig som en kompetent og drivende samarbejdspartner internationalt. Norden har bidraget med en model for organisering af regionalt genressourcesamarbejde, som har vakt international interesse. Denne rolle skal fastholdes og videreudvikles.

I Norden har landene valgt at samarbejde om internationale aftaler (CBD, FAO-traktaten, Cartagena-protokollen, EU m.v.), hvor der kan opnås en klar nordisk nytte. I den nordiske deltagelse i det internationale gensamarbejde vil der især blive lagt fokus på den praktiske implementering af regler, konventioner, aftaler m.m. Udvidelsen af EU fra 15 til 25 medlemslande øger behovet for nordisk, regionalt samarbejde. Udfordringen er at fastholde og udbygge den nordiske indflydelse på det europæiske samarbejde.

Det er en vigtig opgave for det nordiske samarbejde at sikre informations- og kundskabs-spredning til næringslivet, forædlingsorganisationer, forvaltning, forskning, politikere, interesseorganisationer for f.eks. landbrug, skovbrug, fiskeri, levnedsmidler eller miljø, museer og andre kulturelle organisationer samt ikke mindst den almindelige befolkning. Behovet for en for-midlingskanal mellem det praktiske arbejde og forskningens resultater er stort.

Nationalt finansierede aktiviteter, som følger op på denne strategis mål og indsatser, er vigtige for gennemførelsen. Sådanne nationalt finansierede aktiviteter inden for de fælles nordiske strukturer kan have egne nationale målsætninger og afrapporteres i overensstemmelse med det bevillende lands principper. Men det er den klare overbevisning, at national finansiering af nationale aktiviteter bidrager til gensidigt styrkelse af de fælles nordiske indsatser og en mere effektiv samlet ressourceanvendelse. Derfor er en klar ansvars- og arbejdsdeling mellem de nordiske og de nationale handlingsprogrammer og strategier vigtig. De nordiske aktiviteter skal supplere eller yde støtte til de nationale aktiviteter og dermed sikre nordisk nytte.

De overordnede mål for programperioden 2005-2008 er at:

- Styrke og videreudvikle arbejdet med bevaring og bæredygtig anvendelse af den genetiske mangfoldighed med betydning for jord- og skovbrug, fiskeri og fødevarer.
- Virke for en effektiv opfølgning af ministerdeklarationen om adgang og rettigheder til genetiske ressourcer¹ og sikre effektiv implementering af og aktiv deltagelse i udviklingen af relevante internationale aftaler på området.

¹ Ministerdeklarationen om adgang og rettigheder til genetiske ressourcer: Report on Access and Rights to Genetic Resources, Nord 2003:16.

- Fortsætte forvaltningen af fælles nordisk genmateriale baseret på samordnet nordisk opfølgning af principperne i Biodiversitetskonventionen (CBD), den Internationale Traktat om Plantegenetiske Ressourcer for Fødevarer og Landbrug (IT-PGRFA), Bonn-retningslinierne og andre relevante internationale aftaler.
- Videreudvikle samspillet med aktører i nærområderne, EU og internationalt i øvrigt, herunder fortsat udvikling af samarbejdet med Nordvestrusland og nærområderne til gensidig nytte. Det nordiske samarbejde er en platform, som aktivt bidrager til internationale løsninger.
- Styrke den organisatoriske udvikling og samarbejdet mellem de nordiske aktører inden for genetiske ressourcer. Det nordiske genressourcesamarbejde inddrages i øget grad i uddannelse og informationsspredning i Norden.
- Videreudvikle integreringen mellem de nationale programmer og de nordiske aktører for at opnå nytte af erfaringsudveksling, kundskabsopbygning og -spredning, effektiviseringer etc., herunder en klar ansvars- og arbejdsdeling mellem de nordiske og de nationale handlingsprogrammer og strategier. De nordiske aktiviteter skal supplere eller yde støtte til de nationale aktiviteter og dermed sikre nordisk nytte.
- Arbejde for, at de nordiske institutioner og samarbejdsformer for genetiske ressourcer fortsat aktivt vil deltage i udviklingen af den nordiske forskeruddannelse gennem NOVA og øvrigt nordisk forskningssamarbejde. Gennem en sådan deltagelse bidrager den fælles nordiske indsats til at etablere kritisk masse til fælles nordisk nytte, da forskningsmiljøerne i de enkelte lande er små.
- Kompetencerne inden for genetiske ressourcer i de nordiske samarbejdsorganisationer og nationale institutioner samt i organisationer på husdyr- kulturplante- og skovområdet skal sikres. Der skal være fokus på tværgående samarbejde. Gennemførelsen af forskningsprojekterne skal placeres ved eksisterende relevante forskningsmiljøer.
- Synliggøre vigtigheden af de genetiske ressourcer bl.a. ved at informere og delagtiggøre befolkningen om det betydelige potentiale, der ligger i anvendelsen af genetiske ressourcer både i forhold til deres værdi for produktion, kvalitet, sikkerhed, miljø og kulturhistorie samt vigtigheden af bevarelse og bæredygtig udnyttelse af dem. I denne sammenhæng henvises der til "Kommunikationsstrategien for bæredygtig forvaltning af genetiske ressourcer i Norden 2005-2008".
- Fortsat udvikle debatten i nordiske fora om politisk relevante problemstillinger.
- Øge anvendelsen af viden om de kvaliteter, der findes i genressourcerne, herunder viden om mulige unikke egenskaber knyttet til specifikke racer/linjer af husdyr/planter og udnyttelse af deres specifikke kvaliteter.
- Vurdere, om der er behov for at nedsætte, dels en arbejdsgruppe for udviklingen af indikatorer for genetisk diversitet inden for jord- og skovbrug, dels en arbejdsgruppe som vurderer behovet for en indsats vedrørende vilde genetiske ressourcer.
- Undersøge forudsætningerne for et nordisk samarbejde om spørgsmål vedrørende sameksistens mellem konventionelle og økologiske afgrøder ved dyrkning af genmodificerede afgrøder (GMO), som er fremstillet efter bioteknologiske metoder.

Prioriterede opgaver i 2005-2008

Planter

I 2003 vedtog Nordisk Ministerråd den såkaldte Kalmar-deklaration om adgang og rettigheder til plantegenetiske ressourcer. Deklarationen slår fast, at de genetiske ressourcer, som bevares og forvaltes af Nordisk Genbank, er under fælles nordisk forvaltning og betragtes som fælles nordisk materiale, der er frit tilgængeligt. Ministerdeklarationen er et vigtigt standpunkt, som forhåbentligt vil være en inspirationskilde for andre lande og regioner for området.

Det internationale samarbejde om bevarelse og anvendelse af plantegenetiske ressourcer præger arbejdet i det nordiske gensamarbejde. NGB's organisation og arbejdsform har skabt en nordisk model for samarbejde og bl.a. været foregangs eksempel for udviklingen af regionalt samarbejde i det sydlige Afrika. NGB skal fortsat arbejde inden for sine fire mandatområder med særlig fokus på at sikre bevaring af mandatplanterne af nordisk oprindelse. Genbanken skal

videreudvikles som omdrejningspunkt i det nordiske samarbejde om de plantegenetiske ressourcer indenfor dokumentation, bevaring og udnyttelse.

Prioriterede indsatser i 2005-2008:

- Samarbejdsformer mellem næringsliv, planteforældre og forskere i Norden skal styrkes og videreudvikles.
- I det nordiske genressourcesamarbejde vil der blive udarbejdet indspil til forhandlinger om biodiversitetskonventionen (CBD), FAO's traktat om plantegenetiske ressourcer, Cartagena-protokollen om GMO samt EU om adgang til genetiske ressourcer og retfærdig fordeling af udbyttet.
- Det skal undersøges, hvorledes relevant materiale, som forvaltes af NGB, skal indgå i det multilaterale system for plantegenetiske ressourcer under IT-PGRFA, i den situation hvor ikke samtlige nordiske lande har ratificeret aftalen.
- NGB skal arbejde i nær kobling til nationale handlingsprogrammer.
- NGB's rolle som kompetence- og kundskabscenter skal synliggøres og udnyttes i det nationale og internationale arbejde.
- NGB skal initiere og koordinere aktiviteter samt samarbejde med relevante nationale og nordiske organisationer for at øge kundskaber om de plantegenetiske ressourcer, inklusiv deres kulturhistoriske værdi.

Husdyr

For at sikre en fremtidig god tilgang til husdyrprodukter med de kvalitetskrav, som vi ønsker, er bæredygtigt brug og bevaring nødvendigt. En bæredygtig udvikling omfatter såvel de racer, der udnyttes kommercielt, som de racer, der i dag har bevarings- eller beskyttelsesstatus.

I alle de nordiske lande er der igangsat en række tiltag for at bevare de gamle husdyrracer. Men det er ikke bare de gamle husdyrracer, "landracerne", som skal bevares. Det er også nutidens moderne, kommercielle racer. En fremtidig genetisk mangfoldighed er afhængig af retningslinier og incitamenter for at opretholde genetisk bredde for de respektive racer og populationer, dvs. realisering af en bæredygtig udviklingspolitik. Samtidig skal avls- og bevaringsorganisationer integrere ny viden og kundskab, som kan sikre bæredygtig forvaltning af husdyr-genetiske ressourcer.

Med udgangspunkt i bæredygtighedsbegrebet skal det nordiske gensamarbejde i de kommende år fastholde fokus på identificering, nyttiggørelse og beskyttelse af de forskellige typer af værdier (økonomiske, kulturelle m.m.), som er knyttet til de genetiske ressourcer. Nordisk Genbank Husdyr skal fortsat udvikle sin centrale rolle for at fremme bæredygtig forvaltning af husdyr-genetiske ressourcer i Norden.

Prioriterede indsatser i 2005-2008:

- Udvikling i anvendelsen af nordiske husdyrracer samt husdyrenes rolle i landsby- og landdistriktsudvikling med særlig henblik på at sikre værdiskabelse af husdyr-genetiske ressourcer.
- NGH skal arbejde tæt sammen med avls- og bevaringsorganisationer for at skabe bæredygtig udvikling og hensigtsmæssig forvaltning af husdyr-genetiske ressourcer.
- For at sikre naturligt friske og sunde husdyr, som skaber grundlag for sikker og mere etisk fødevarerproduktion, skal NGH stimulere avlsorganisationer til at udvikle avlsprogrammer, som også fremmer avlsmæssig tolerance over for sygdomme hos husdyr.
- NGH skal initiere og koordinere aktiviteter samt samarbejde med relevante nationale og nordiske organisationer, og herigennem bidrage til bedre kundskaber om de husdyr-genetiske ressourcer, inklusiv deres kulturhistoriske værdi.
- Der skal udvikles et tættere samarbejde mellem de nationale programmer og strategier og de nordiske indsatser.

- NGH skal være et informations- og kundskabscenter for værdiskabelse med grundlag i bæredygtig udvikling og bevaring af husdyrgenetiske ressourcer
- NGH skal undersøge, om der kan udvikles indikatorer, der belyser udvikling og resultater for bæredygtig forvaltning af husdyrgenetiske ressourcer. Indikatorerne skal kunne benyttes som rapporteringsparametre for de ansvarlige nationale organisationer for disse genetiske ressourcer.
- NGH skal udvikle kundskaber om sammenhængen mellem forvaltning af husdyrgenetiske ressourcer og fødevarerikkerhed.

Skovbrug

NSFP (Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd) etablerede i 2002 Nordisk Netværk for Skovgenetiske ressourcer (Skovnetværket). For Skovnetværket er udfordringen at definere rollen som omdrejningspunkt for det nordiske samarbejde om skovgenetiske ressourcer.

Genbevaring af skovressourcer må i al væsentlighed ske på skovlokaliteter, idet lokalitetstilpasning, frøes holdbarhed og generationsskifte-problematikken involverer helt andre tidsperspektiver end inden for landbruget. Der er dog et grænseområde mellem planter/afgrøder og skovtræer, hovedsageligt i form af prydbuske og -træer o. lign., som anvendes i haver og parker. Genbevaringen er som udgangspunkt dynamisk, idet klimaændringer, skadevoldere m.m. udgør en løbende udfordring for skovens genbevaringsbevoksninger.

Skovene har en vigtig nationaløkonomisk betydning for de nordiske lande. Bæredygtig produktion skaber en fast grund for holdbar udvikling. Derfor er det vigtigt at sikre tilgængelighed af genetisk tilpasset skovforyngningsmateriale også i fremtidens ændrede klima. Skovene spiller også en vigtig rolle i forbindelse med friluftsliv og rekreation. Skovene varetager tillige vigtige miljømæssige opgaver, så som at beskytte og i visse tilfælde udvikle den biologiske mangfoldighed, beskytte grundvandet, forhindre erosion og binde CO₂ med henblik på en positiv effekt på klimaet.

Det er således en særlig udfordring at sikre både en fortsat udvikling og benyttelse af de skovgenetiske ressourcer og en samtidig beskyttelse heraf. Hertil kommer, at udvikling af skovbrugets driftsformer samt skovens betydning i klimasammenhæng, herunder bioenergi og opfølgning på Kyoto-protokollen, må forventes at rejse nye spørgsmål om både benyttelse og beskyttelse af skovgenetiske ressourcer.

Prioriterede indsatser i 2005-2008:

- Fokus på skovbrugserhvervets behov for brug af et relevant dyrkningsgrundlag.
- Øget samordning med nationale handlingsprogrammer og øvrige genressourceaktiviteter inden for de nordiske grupper, der arbejder med planter, husdyr og skov for at opnå øgede synergieffekter af det nordiske samarbejde.
- Samarbejdsformer mellem næringsliv, forældre og forskere i Norden skal styrkes og videreudvikles i nær kobling til nationale handlingsprogrammer.

Fiskeri og opdræt

Bevaring og bæredygtig udnyttelse af genetiske ressourcer inden for fiskeri- og opdræt er et nyt område i den nordiske strategi for genetiske ressourcer. I opstartsfasen bør der lægges vægt på kortlægning af mulige indsatsområder, hvor man via samarbejde kan medvirke til at etablere/udvikle nationale og nordiske satsninger på genetiske ressourcer på fiskeri- og opdrætsområdet.

Havets levende ressourcer er en af Nordens store rigdomme og et stort fælles ansvarsområde. Havfiskeriets udvikling nødvendiggør studier af mulige effekter på biodiversitet i havet. Brugen af selektive redskaber og den hårde udnyttelse, som visse fiskebestande er udsat for, kan over tid medføre indvirkninger på bestandens genetiske sammensætning.

I de seneste 30-40 år er opdræt af fisk og andre akvatiske dyr blevet et hurtigt voksende erhverv. Især laks er genstand for intensivt avlsarbejde, men andre fiskearter, blandt andet torsk, er også på vej til at blive avlet kommercielt.

Det rekreative fiskeri i ferskvandssystemer og kystnære områder har en stor værdi for den nordiske livskvalitet. Mange oprindelige stammer af fisk, der vandrer mellem ferskvand og havet, som for eksempel laks, havørred og ål, er forsvundet eller trues af udryddelse på grund af ødelæggelse af egnede levesteder, spærringer i vandløb og intensivt fiskeri. Samtidig er det velkendt, at lystfiskere har udsat fremmede stammer/arter i vandløb og søer med den konsekvens, at de oprindelige stammer/arter mange steder er mere eller mindre fortrængt. Disse forhold bør kortlægges, således at den oprindelige genetiske ressource kan bevares.

I relation til udviklingen på fiskeri- og opdrætsområdet er der behov for en aktiv indsats på følgende felter:

- Klarlæggelse af Kalmar-deklarationens anbefalinger om den legale status for vilde genetiske ressourcer i relation til fiskebestanden.
- En kortlægning af de vilde stammers genetiske diversitet og mulighed for at bevare disse som genetiske ressourcer i fremtiden.
- Iværksættelse af fælles nordiske initiativer til at studere den humane påvirkning af den genetiske diversitet i vilde fisk, f.eks. gennem selektivt fiskeri og global opvarmning.
- Undersøgelse af mulighederne for at etablere et nordisk samarbejde om fiskegenetiske ressourcer og for en samordning med øvrige genressourceaktiviteter inden for de nordiske arbejdsgrupper. Det fiskegenetiske arbejde skal indarbejdes i det eksisterende nordiske gensamarbejde.
- Samnordisk (og med fordel deltagelse fra Skotland og Irland) indsats for forhindring/reduktion af genetisk forurening fra opdrætsfisk til vilde stammer af samme art.
- Samarbejdsformer i relation til anden genressourceaktivitet mellem næringsliv, forældre og forskere i Norden skal styrkes og videreudvikles.

Genressourcesamarbejdets placering i Nordisk Ministerråd

Nordisk Ministerråd har i 2001 organiseret sig med et fælles ministerråd for fiskeri, jord- og skovbrug og fødevarer spørgsmål for at sikre fuld dækning af hele fødevarer-/værdikæden. De tre embedsmandskomiteer - EK-Livs (fødevarer), NEF (fiskeri) og NEJS (jord- og skovbrug) - har siden løbende haft fokus på at udvikle deres samarbejde med henblik på at fremme koordinationen mellem sektorerne samt sikre dækning af ministerrådets politikområder og et helhedssyn på fødevarekæden.

Ministerrådet for fiskeri, jord/skovbrug og levnedsmidler omfatter alle politisk relevante spørgsmål i hele fødevarekæden fra jord/fjord til bord, dvs. alle næringspolitiske og forbrugerpolitiske aspekter af fødevarerproduktion og -forbrug. Dette helhedsorienterede perspektiv er meget vigtigt i forhold til opfølgningen af denne strategi.

NEJS har ansvaret for at behandle de to evalueringer af hhv. strategien for bevaring af genetiske ressourcer i Norden og handlingsprogrammet for nordisk jord- og skovbrugssamarbejde for den seneste programperiode. NEJS vil i den forbindelse tage stilling til eventuelle tiltag. På den baggrund tages der ikke stilling til en detaljeret realisering af de foreslåede organisatoriske ændringer og de budgetmæssige konsekvenser heraf i denne strategi.

Den nuværende arbejdsform for det nordiske genressourcesamarbejde har indbygget en meget stærk faglig synergi for de forskellige miljøer, som det er ønskværdigt at fastholde. Samtidigt er det ønskværdigt at tage nye områder op, f.eks. fisk, samt at opnå rationaliseringsgevinster gennem øget samarbejde og tværgående aktiviteter på administration og information.

Nordisk Genressource Råd erstattede i 2001 Strategigruppen for genetiske ressourcer, der behandlede spørgsmål af organisatorisk og strategisk/politisk betydning, der naturligt opstod som følge af de store fælles nordiske satsninger på genetiske ressourcer gennem en lang periode. Nordisk Genressource Råd er en policy-relateret gruppe, som løbende vurderer udviklingen

inden for genressourceområdet, og herunder vurderer behovet for fælles nordisk stillingtagen til nye, tværgående udfordringer

I den fremtidige organisering, og i Nordisk Genressource Råds overordnede rolle heri, lægges der vægt på at kombinere de faglige/konkrete genbevaringsaktiviteter med arbejdet af strategisk/politisk karakter. For at opnå dette skal samarbejdet mellem Nordisk Genressource Råd, relevante sektorer og institutionerne i det nordiske gensamarbejde styrkes.

I videreudviklingen af det nordiske genressourcesamarbejde skal følgende mål imødekommes:

- Overordnet opfølgning på strategien for genetiske ressourcer for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler 2005-2008.
- Tættere kontakt mellem sektorerne planter, husdyr, skov, fisk og fødevarer samt vilde genetiske ressourcer.
- Forbedret kontakt og sammenhæng til de faglige enheder (NGB, NGH og NSFP). For at opnå dette udvikles/omorganiseres Nordisk Genressource Råd til at inkludere en direkte deltagelse af direktørerne i samarbejdsorganerne for genetiske ressourcer NGB, NGH og NSFP eller tilsvarende for at opnå en øget synergi.
- Øget samordning med nationale handlingsprogrammer og nordiske genressourceaktiviteter inden for planter, husdyr, skov, fisk og vilde genetiske ressourcer for at opnå øgede synergi-effekter af det nordiske samarbejde.
- Det nordiske genressourcesamarbejde om fisk og opdræt tager sin begyndelse i en arbejdsgruppe under Nordisk Genressource Råd. NGR kan drøfte spørgsmålet om arbejdets omfang, omkostninger og fremtidige placering, f.eks. under NGH
- Genressourcerådet bør fortsat varetage styringen af tværgående aktiviteter inden for strategiske/politiske sager på genressourceområdet og rådgive ministerrådet herom. Det gælder også inden for informationsindsatser, sekretariatsopgaver, IT-samarbejde og andre områder, hvor der kan opnås synergieffekter gennem øget samarbejde.